

**STRATEGIA GUVERNULUI ROMÂNIEI
DE INCLUZIUNE
A CETĂȚENILOR ROMÂNI APARTINÂND
MINORITĂȚII ROME
PENTRU PERIOADA 2022-2027**

Cuprins

Index abrevieri	3
1. Preambul	4
2. Principii și viziune	5
3. Priorități, politici și cadrul legal existent	9
3.1 Locuire	11
3.2 Infrastructură	12
3.3 Educație	13
3.5 Ocupare	14
3.6 Sănătate.....	15
3.7 Cultură, identitate, discriminare.....	16
3.8 Concluzii privind situația existentă	21
4. Definirea problemelor	21
4.1 Asigurarea și garantarea drepturilor civile	23
4.1.1 Infrastructură	23
4.1.2. Locuire.....	24
4.1.3 Educație	24
4.1.4 Ocupare.....	26
4.1.5 Sănătate	26
4.2 Asigurarea și garantarea drepturilor identitare	27
5. Obiectivele SNIR	28
6. Schimbările așteptate	29
7. Implementare, monitorizare și evaluare.....	30
7.1 Instituții responsabile.....	30
7.2 Mecanismul de implementare	31
7.3 Monitorizarea, evaluarea și raportarea stadiilor de implementare.....	37
7.3.1 Monitorizarea SNIR	37
7.3.2 Evaluarea SNIR.....	38
7.3.3 Raportarea stadiilor de implementare a SNIR 2022-2027	39
7.4 Revizuirea SNIR 2022-2027	39
8. Sursele de finanțare și implicații bugetare	39
9. Implicații asupra cadrului juridic.....	40
10. Planul de acțiune	40
Anexe	

Index abrevieri

ANR - Agenția Națională pentru Romi
BJR - Biroul Județean pentru Romi
CE - Comisia Europeană
CMR - Comisia Ministerială pentru Romi
CIIMES - Comitetul Interministerial de Monitorizare și Evaluare a Strategiei
CNCD - Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
CNCR-RK - Centrul Național de Cultură a Romilor – Romano Kher
DRI - Departamentul pentru Relații Interetnice
GLT – Grup de Lucru Tematic
MADR - Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
MAE - Ministerul Afacerilor Externe
MAI - Ministerul Afacerilor Interne
MAT – Ministerul Antreprenoriatului și Turismului
MC - Ministerul Culturii
MDLPA - Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației
MEDU - Ministerul Educației
MFTES - Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse
MF - Ministerul Finanțelor
MIPE - Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene
MJ - Ministerul Justiției
MMSS - Ministerul Muncii și Solidarității Sociale
MS - Ministerul Sănătății
PNCR – Punctul Național de Contact pentru Romi
SGG - Secretariatul General al Guvernului
SNIR – Strategia Națională de Incluziune a Romilor sau *Strategia*
VMG - Venitul Minim Garantat
UAT – Unitate Administrativ Teritorială
UE - Uniunea Europeană
UIS – Unități de Incluziune Socială

1. Preambul

Reafirmând dreptul cetățenilor români aparținând minorității romilor de a participa activ la elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor publice la nivel județean și național, referitoare la îmbunătățirea situației membrilor comunităților vulnerabile;

Urmărind respectarea celor *10 principii de bază comune*¹ privind incluziunea romilor, principii prezentate în cadrul reuniunii Platformei europene pentru incluziunea romilor de la Praga din 24 aprilie 2009 și promovate de Consiliul de miniștri responsabili de afacerile sociale din Statele Membre ale UE;

Având în vedere prevederile formulate în Pilonul European al Drepturilor Sociale (adoptat de Consiliul UE, Parlamentul European și Comisia Europeană în noiembrie 2017)²;

Luând în considerare concluziile Raportului Comisiei Europene privind Semestrul European 2019, referitoare la evaluarea progreselor înregistrate în aplicarea reformelor structurale, prevenirea și corectarea dezechilibrelor macroeconomice, precum și rezultatele bilanțurilor aprofundate efectuate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 1176/2011³;

Ținând cont de concluziile Raportului elaborat în 2019⁴ de Comisia Europeană privind punerea în aplicare a strategiilor naționale de integrare a romilor, care prezintă recomandările de care Statele Membre trebuie să țină seama în procesul de revizuire a politicilor pentru romi în viitoarele SNIR;

Susținând Concluziile Conferinței la Nivel Înalt privind Cadrul UE al Strategiilor Naționale pentru Incluziunea Romilor, organizată în marja Președinției române a Consiliului UE, în martie 2019, concluzii prezentate tuturor Statelor Membre în Consiliul EPSCO⁵;

Statuând faptul că prevederile Regulamentului privind prevederile comune (CPR) privind politica de coeziune a UE pentru perioada 2021-2027 stabilește un set de *condiții favorizante* tematice și orizontale. Spre deosebire de condiționalitățile *ex-ante* specifice cadrului financiar multianual 2014-2020, noile condiții favorizante trebuie să fie aplicate și monitorizate pe parcursul întregii perioade de implementare. De asemenea, de îndeplinirea acestora va depinde posibilitatea declarării cheltuielilor care cad sub incidența obiectivelor specifice și sunt în legătură cu respectivele *condiții favorizante*. Astfel, una dintre condiții se referă la *existența unei strategii naționale de integrare a romilor* (SNIR). Pentru îndeplinirea acesteia, SNIR trebuie să conțină, respectiv să abordeze următoarele patru criterii:

- măsuri destinate să accelereze integrarea romilor, să prevină și să elimine segregarea, luând în considerare dimensiunea de gen și situația tinerilor romi și să stabilească valori de bază, precum și obiective de etapă și ținte măsurabile;
- modalități de monitorizare, evaluare și revizuire a măsurilor de integrare a romilor;
- modalități de luare în considerare a aspectelor legate de incluziunea romilor la nivel local și regional;

---

¹ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7573706d-e7c4-4ece-ae592b361246a7b0/language-en>

² https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_ro

³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-România_ro.pdf

⁴ COM (2019) 406 final <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/RO/COM-2019-406-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>

⁵ Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Council. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7003-2019-INIT/en/pdf>

- modalități pentru a se asigura că elaborarea, implementarea, monitorizarea și revizuirea se desfășoară în strânsă cooperare cu societatea civilă romă și cu toate celelalte părți interesate relevante, inclusiv la nivel regional și local.

În acest sens, SNIR trebuie să asigure un cadru de acțiune convergent, care să fie ușor de înțeles și aplicat, atât la nivel național, prin intermediul diverselor politici sectoriale sau orizontale relevante, cât și la nivel subsidiar – prin integrarea sau preluarea măsurilor relevante în cadrul strategiilor de dezvoltare regională, județeană și locală. De asemenea, pentru asigurarea unei implementări reziliente a SNIR 2022-2027, anual sau de câte ori va fi nevoie, Guvernul României va proceda la revizuirea și actualizarea acesteia, în corelare cu Cadrul european pentru strategiile privind incluziunea și egalitatea post-2020, intrat în exercițiu în 2021, cu Recomandarea Consiliului Uniunii Europene privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor (2021/C93/01) și în funcție de datele suplimentare care vor fi furnizate de Recensământul populației și locuințelor ce va fi realizat de Institutul Național de Statistică în 2022;

Apreciind importanța existenței unui cadru partenerial, Agenția Națională pentru Romi (ANR), cu participarea activă și în strânsă colaborare cu:

- Punctul Național de Contact pentru Romi, din cadrul MIPE (PNCR)
- Autoritățile relevante implicate la nivel național/județean/local;
- Consiliul Consultativ al Agenției Naționale pentru Romi;
- Societatea civilă;
- Lideri formali și informali ai comunităților de romi din România,

inițiază prezenta **Strategie Națională de Incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027 (SNIR 2022-2027)**.

2. Principii și viziune

SNIR 2022-2027 este o strategie intersectorială ce face legătura cu principalele documente rezultate din Semestrul European 2020⁶, respectiv cu Strategia Anuală privind Dezvoltarea Durabilă⁷, Raportul de Țară⁸ și Recomandările Specifice de Țară⁹, precum și cu Programul Național de Reformă 2019 (PNR)¹⁰ și cu Programul de Guvernare, februarie 2020¹¹.

SNIR 2022-2027 răspunde exigențelor următoarelor documente programatice:

- Cadrul UE al Strategiilor Naționale de Incluziune a Romilor pentru 2021-2030;
- Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative (2021/C 209/03)
- Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (ONU)¹²;
- Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, republicată în 2007, cu privire la prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare;
- Legea nr. 2/2021 privind unele măsuri de prevenire și combatere a antițigănistului;
- Legea asistenței sociale nr. 292/2011, cu modificările și completările ulterioare;

⁶ <http://www.mae.ro/node/47936>

⁷ http://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2020/pdf_2020/asgs_2020_ro.pdf

⁸ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_ro.pdf

⁹ <http://www.mae.ro/node/48037>

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-national-reform-programme-romania_ro.pdf

¹¹ https://cmedia.romaniatv.net/other/202002/program-guvernare-pnl-2020_76339500.pdf

¹² <https://www.mae.ro/node/35919>

- Legea nr. 282/2007 pentru ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992;
- Legea 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, modificată prin Legea 29/2011;
- Hotărârea de Guvern nr. 523/2016 pentru modificarea și completarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central, aprobat prin H.G. nr. 775/2005;
- Hotărârea de Guvern nr. 539/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023;
- Strategia națională pentru dezvoltare durabilă (Orizonturi 2013-2020–2030);
- Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2021-2027 și Planul de acțiuni pentru perioada 2021-2027, aprobată prin H.G. nr. 558/2021;
- Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei pentru perioada 2021-2027 și Planul de acțiuni aferent acesteia;
- Planul Strategic Instituțional 2018-2021 pentru Ministerul Muncii și Justiției Sociale (actualizat în 2019)¹³;
- Planul Strategic Instituțional 2018-2021 pentru Ministerul Educației Naționale¹⁴.

De asemenea, SNIR 2022-2027 ține seama de rezultatele înregistrate prin implementarea următoarelor strategii naționale:

- Strategia privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020, aprobată prin H.G. nr. 383/2015 și Planul de acțiuni aferent acesteia;
- Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2014-2020;
- Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016–2020;
- Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii 2014-2020;
- Strategia Națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015 -2020;
- Strategia Națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului.

La baza SNIR 2022-2027 stau cele 10 *principii de bază comune privind incluziunea romilor*, enunțate de societatea civilă romă și promovate de instituțiile Uniunii Europene, respectiv:

1. **Politici constructive, pragmatice și nediscriminatorii** – SNIR urmărește promovarea politicilor publice sectoriale și orizontale care să se bazeze pe abordarea incluzivă a cetățenilor români aparținând minorității rome. Astfel, prin intermediul unor măsuri nediscriminatorii și orientate către respectarea demnității umane, politicile publice trebuie să conducă la obținerea unui cadru constructiv și sustenabil de diminuare a stărilor de vulnerabilitate a grupului țintă;
2. **Elaborarea politicilor și programelor de incluziune a romilor în baza unor evidențe robuste** – în conceperea SNIR s-a urmărit pe cât de mult posibil utilizarea unor date realiste colectate, prelucrate și analizate în baza unor metodologii adecvate specifice monitorizării și evaluării politicilor publice. Implementarea SNIR 2022-2027 se va baza pe dezvoltarea și aplicarea unui

¹³ Plan Strategic Instituțional 2018-2021 pentru Ministerul Muncii și Justiției Sociale (actualizat în 2018) - http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMJS/Minister/11_09_2018_PSI_actualizat2018_aprobat.pdf

¹⁴ Plan Strategic Instituțional 2018-2021 pentru Ministerul Educației Naționale - <https://sqq.gov.ro/new/wp-content/uploads/2018/09/PSI-MEN-RO-30-aug.-2018.pdf>

mecanism robust, transparent și participativ de monitorizare și de evaluare. Aplicarea acestui mecanism va conduce la consolidarea dimensiunii de reziliență a strategiei, prin revizuirea măsurilor de incluziune a romilor;

3. **Abordarea explicită, dar nu exclusivă** – SNIR urmărește alocarea de resurse către membrii comunității rome care au cel mai mare nevoie de sprijin pentru a deveni cetățeni activi, contribuitori în mod net la dezvoltarea socio-economică și culturală a României și Uniunii Europene. În acest sens, obiectivele și măsurile avute în vedere sunt ordonate conform actualelor priorități de intervenție specifice comunităților rome. Cu toate acestea, SNIR nu trebuie să fie interpretată ca o strategie unică, exclusivă, ci mai degrabă aceasta este menită să genereze un cadru convergent de acțiune la nivel național, regional și local. Astfel, măsurile prevăzute în SNIR sunt complementare celorlalte strategii sectoriale sau orizontale, stabilind niște linii directe pentru cele de la nivel subsidiar (nivelul județean, local);
4. **Vizarea abordării integratoare** - SNIR 2022-2027 este un angajament al Guvernului, conceput și aplicabil pe domenii de responsabilitate sectorială într-o manieră orizontală și complementară, ce asigură implicarea părților interesate în procesul decizional și în procesul de implementare a măsurilor cuprinse în Strategie;
5. **Utilizarea instrumentelor Uniunii Europene** – în elaborarea ghidurilor solicitantului și în procesul de implementare a programelor operaționale, MIPE va evidenția intervențiile dedicate comunităților cu romi și persoanelor vulnerabile de etnie romă, în cadrul intervențiilor care se adresează persoanelor vulnerabile, în conformitate cu prevederile regulamentelor care guvernează fondurile europene și în acord cu specificul și scopul fiecărui apel de finanțare.
6. **Implicarea autorităților regionale și locale** - Implementarea SNIR 2022-2027 va urmări punerea în aplicare a principiului subsidiarității. Aceasta se va realiza conform partajării competențelor specifice dintre instituțiile și autoritățile publice centrale și cele locale și va urmări asigurarea luării deciziilor cât mai aproape de cetățean. De asemenea, se va urmări ca în strategiile de dezvoltare regională, județeană și locală să se dezvolte obiective și măsuri dedicate incluziunii romilor;
7. **Implicarea societății civile** - pentru atingerea obiectivelor strategiei, autoritățile centrale, județene și locale vor implica societatea civilă reprezentată la nivel național și local, precum și alți parteneri publici și/sau privați. Se va urmări asigurarea atât a unui nivel ridicat de transparență, cât și a stimulării/motivării inițiativelor de consolidare a capacităților de reacție rapidă și complementară în situațiile de urgență;
8. **Participarea activă a romilor** – elaborarea, implementarea, monitorizarea, evaluarea și revizuirea politicilor și programelor publice care au incidență asupra romilor să se realizeze cu participarea reprezentanților comunităților rome astfel încât să se respecte principiul „*nimic întreprins pentru romi, fără participarea romilor*”;
9. **Abordarea interculturală** - SNIR 2022-2027 vizează promovarea educației interculturale, încurajând astfel cunoașterea specificității culturii romilor și stimularea interacțiunii între cultura majoritară și cea a romilor, precum și între culturile celorlalte minorități din România și cea a minorității rome;
10. **Conștientizarea dimensiunii de gen** - SNIR 2022-2027 accentuează faptul că există un rol central al femeilor în cadrul minorității rome, prin încurajarea și asigurarea participării femeilor și fetelor rome la educație și calificare superioare,

precum și îmbunătățirea ratei de ocupare a acestora, în ocupații care să corespundă propriilor aspirații și să permită, totodată, implicarea lor nemijlocită în educația copiilor și în alte activități care asigură creșterea nivelului de bunăstare a familiilor, coeziunea familială și dezvoltarea generațiilor viitoare.

Viziunea SNIR se axează pe instituirea unei abordări orientate către obținerea de rezultate durabile în timp referitoare la incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome, prin ajustarea rezilientă, particularizată a măsurilor de sprijin, de îndrumare și de motivare.

Viziunea SNIR 2022-2027 urmărește perspectiva următoarelor direcții strategice principale:

- 1) **Consolidarea dimensiunii cetățeniei active** a grupului reprezentat de cetățenii români aparținând minorității rome, cu accent pe cei aflați în situație de vulnerabilitate, ținând seama de diversitatea și particularitățile diversității neamurilor de romi (subgrupuri culturale tradiționale ale romilor), în scopul de a pune în valoare potențialul acestora din perspectiva contribuției la viața publică, socială, economică și culturală a țării;
- 2) **Identificarea cauzelor ce conduc la vulnerabilități**, astfel încât intervențiile să fie adecvate, eficiente, multidisciplinare, integrate și complementare;
- 3) **Corelarea măsurilor și priorităților SNIR cu măsurile propuse pentru atingerea obiectivelor specifice în toate Strategiile sectoriale, respectiv în Programele Naționale** existente sau propunerea de noi programe naționale cu adresabilitate specifică, acolo unde este cazul, cu evitarea suprapunerilor măsurilor și a dublei reglementări;
- 4) **Împuternicirea autorităților administrației publice locale** în dezvoltarea și punerea în aplicare, în colaborare cu instituțiile deconcentrate și cele descentralizate, a măsurilor distincte de incluziune socială a romilor în strategiile de dezvoltare locală.
- 5) **Fondurile europene sunt văzute ca resurse complementare/aditionale** care să susțină efortul național, județean și local. Pentru intervențiile relevante privind incluziunea, educația și ocuparea, va fi selectat obiectivul specific aferent, respectiv "(j) promovarea integrării socio-economice a comunităților marginalizate, cum ar fi romii", cu excepția POS, unde intervențiile vizează întreaga populație. Pentru Prioritățile pentru care va fi selectat obiectivul de mai sus, se va realiza includerea ca grup țintă a romilor aflați în situație de vulnerabilitate, din faza de elaborare a Programelor Operaționale, pentru a menține deschisă posibilitatea ca MIPE, în elaborarea ghidurilor solicitantului și în procesul de implementare a programelor operaționale să evidențieze intervențiile dedicate incluziunii comunităților cu romi, în conformitate cu prevederile regulamentelor care guvernează fondurile europene și în acord cu specificul și scopul fiecărui apel de finanțare, prin acordarea unui punctaj suplimentar cererilor de finanțare care includ în grupul țintă populația de etnie romă, precum și condiționarea eligibilității cererilor de finanțare de includerea grupului țintă populație de etnie romă, pentru prioritățile relevante.

Această viziune strategică pune **beneficiarul aflat în situație de vulnerabilitate, în calitatea sa de cetățean, în centrul preocupărilor autorităților responsabile de la nivel local**. Astfel, măsurile de dezvoltare și promovare a incluziunii sociale pentru orice cetățean român, inclusiv a celor aparținând minorității romilor, trebuie să fie decise și puse în aplicare la nivel local, nivel care are competența legală în a

identifica și soluționa problemele comunității, potrivit principiilor subsidiarității și descentralizării.

Pentru perioada 2022-2027, Guvernul României își asumă indicatorii specifici pentru cetățenii români aparținând minorității romilor, introduși și corelați cu Strategiile sectoriale existente, respectiv în Programele Naționale deja finanțate, asigurându-se astfel că măsurile de dezvoltare susținute vor conduce și la dezvoltarea resursei umane din interiorul minorității romilor și, implicit, îmbunătățirea calității vieții acestora.

SNIR 2022-2027, ca strategie „umbrelă”, își propune ca instituțiile cu responsabilități în implementarea măsurilor Strategiei să abordeze finanțarea măsurilor de politici de incluziune, preponderent, prin intermediul Programelor Naționale existente sau cele care urmează a fi create, ca parte a strategiilor sectoriale și a programelor care să fie suplimentate prin alocarea complementară de fonduri europene, acolo unde finanțările din bugetul de stat sunt insuficiente.

Strategiile dezvoltate la nivel local trebuie să fie susținute financiar. Având în vedere complexitatea măsurilor din planurile de acțiune județene/locale Consiliile Județene și Consiliile Locale trebuie să se implice financiar în implementarea planurilor de acțiune locală, prin asigurarea resurselor financiare necesare implementării unor acțiuni concrete, precum și prin asigurarea cofinanțării unor proiecte atrase și derulate cu sprijin financiar UE sau al altor mecanisme de sprijin financiar național/internațional.

De asemenea, SNIR 2022-2027 urmărește consolidarea și adaptarea cadrului legal în domeniul protecției drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale la situația și necesitățile actuale ale minorității rome prin: promovarea condițiilor de natură să permită persoanelor aparținând etniei rome să-și mențină și să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității, respectiv limba, tradițiile și patrimoniul cultural; garantarea respectului pentru dreptul oricărei persoane care aparține etniei rome la libertățile fundamentale – libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere, libertatea de expresie, respectiv libertatea de gândire, de conștiință și religie sau de convingere; facilitarea accesului persoanelor de etnie romă la mijloacele de informare, pentru promovarea acceptării și a pluralismului cultural; garantarea dreptului oricărei persoane aparținând etniei rome de a folosi liber limba maternă, atât în spațiul privat și în public.

3. Politici existente și cadrul legal aplicabil. Descrierea situației actuale

Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020¹⁵, adoptată prin H.G. nr. 18/2015, a fost fundamentată pe Recomandarea Consiliului UE din 2013 privind măsurile eficiente de incluziune a romilor în statele membre, documentul trasând și direcțiile pentru atingerea obiectivelor sociale naționale din Strategia Europa 2020, inclusă în Programul Național de Reformă.

De asemenea, SNIR 2015-2020, a avut în vedere recomandările UE privind incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome, cuprinse în Cadrul UE pentru strategiile naționale pentru incluziunea romilor până în 2020, referitoare la cadrul financiar 2014-2020.

În același timp, SNIR 2015-2020 a constituit una din cele 29 de condiționalități ex-ante tematice asumate prin acordul de parteneriat cu Comisia Europeană pentru accesarea fondurilor structurale și de investiții (ESI).

---

¹⁵ Disponibil la <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/164836>

Cadrul UE al Strategiilor Naționale de Integrare a Romilor (SNIR) până în 2020¹⁶ a fost cea mai ambițioasă inițiativă a UE referitoare la minoritatea romă. În acest context, aceasta ar fi trebuit să reprezinte un element cheie în reformarea politicii de coeziune, încurajând statele membre să utilizeze finanțările europene disponibile pentru a aborda nevoile comunităților cu populație romă și sensibilizând politicile naționale pentru a răspunde nevoilor reale din asemenea comunități defavorizate.

În cazul României, rapoartele de evaluare, elaborate atât de reprezentanți ai societății civile, cât și de diverse organisme și instituții internaționale arată faptul că Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020 și-a atins doar parțial obiectivele.

Astfel, referitor la România, la nivelul anului 2018, Raportul EU-MIDIS¹⁷ arată că:

- România se număra printre țările în care 80% dintre romi trăiau sub pragul riscului de sărăcie;
- un rom din trei trăia într-o locuință fără apă curentă;
- unul din 10 trăia într-o locuință fără curent electric;
- un rom din patru și un copil rom din trei trăiau într-o gospodărie în care un membru al familiei a mers la culcare flămând cel puțin o dată în ultima lună.

Pe lângă acestea, datele comparative privind sărăcia monetară relevă perpetuarea decalajelor și plasează o bună parte din populația romă la o distanță (încă) semnificativă față de media națională.

De asemenea, studiul IRES din 2018¹⁸ arată că 52% dintre romi aveau venituri sub 1500 lei, în timp ce numai 24% dintre majoritari declarau că se află sub acest prag și doar 15% dintre romi aveau venituri peste 2000 de lei, comparativ cu 52% dintre majoritari ce depășeau acest prag. Comparativ cu 2012, decalajele, deși scad semnificativ relativ la tranșele inferioare și medii de venit (sub 300 de lei, respectiv, 300-700 de lei, 1500-2000 de lei), cresc semnificativ în cazul tranșelor superioare de venit. Deși se înregistrează o creștere vizibilă - de la 0% la 7% - a ponderii romilor cu venituri peste 2000 de lei, decalajul crește de la 4 puncte procentuale la 25. Așadar, deși se constata o relativă îmbunătățire a situației romilor, decalajele dintre veniturile populației rome sărace se mențin și chiar se accentuează, atât față de categoria romilor înstăriți, cât și față de populația majoritară.

De asemenea, conform Raportului FRA privind drepturile fundamentale 2019¹⁹, romii continuă să se confrunte cu discriminare din cauza etniei în ceea ce privește accesul la educație, la locuri de muncă, la asistență medicală și la locuințe. În 2018 au continuat să fie semnalate cazuri de discriminare și infracțiuni motivate de ură, confirmând faptul că ura împotriva romilor rămâne un obstacol important în calea incluziunii acestora. Conform datelor FRA, situația socială și economică a romilor din întreaga UE s-a schimbat foarte puțin, ceea ce subminează eforturile naționale și ale UE de a atinge obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD), mai ales obiectivul 10 cu privire la reducerea inegalităților în interiorul țărilor și, mai specific, ținta 10.3 privind asigurarea oportunităților egale și reducerea inegalității rezultatelor.

---

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0173&from=en>

¹⁷ Second European Union Minorities and Discrimination Survey, octombrie 2018, https://ec.europa.eu/knowledge4policy/dataset/ds00141_en

¹⁸ Agenția Împreună și UNICEF – studiu IRES, 2018

¹⁹ Raportul FRA privind Drepturile Fundamentale 2019, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019-opinions_ro.pdf

3.1 Locuire

ECRI menționează, în Raportul privind România din 2019²⁰, că situația locuințelor pentru romi rămâne o chestiune îngrijorătoare: un procent semnificativ din populația romă trăia fără apă curentă (68%) și fără o baie sau toaletă în interiorul locuinței (79%).

De altfel, Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu nr. 406/2019²¹ subliniază că politica în materie de locuințe are cele mai puține exemple de abordări promițătoare comune mai multor țări. De aceea, ar trebui să fie prioritară o abordare pe termen lung, integrată și cuprinzătoare. Aceasta trebuie să includă: completarea asigurării de locuințe cu sprijin însoțitor care combină elemente de ocupare a forței de muncă, educație, sănătate și dezvoltare comunitară, precum și integrarea intervențiilor în politici și legislații naționale referitoare la regimul terenurilor și locuințelor sociale.

Conform studiului efectuat de IRES în 2019²², locuirea romilor din România este mult în urma standardelor de locuire naționale și mult sub media tuturor indicatorilor statistici. Astfel: 58% dintre romi declară că au locuință în proprietate personală cu acte, față de 87% în cazul românilor, deși numărul mediu de copii este de 3 ori mai mare decât în cazul populației majoritare, 61% dintre romi locuiesc în 1-2 camere, față de 43% în cazul majoritarilor. 50% dintre majoritari au 3-4 camere, în timp ce în cazul romilor ponderea este de numai 34%.

Pe de altă parte, conform definițiilor Eurostat, ponderea romilor care locuiesc în cartiere în care toți vecinii sau majoritatea acestora sunt romi este de 67%. Proporția familiilor de romi ce locuiesc în gospodării insalubre (cu acoperiș prin care se scurge apă, cu pereți umezi ori cu putregai în ramele ferestrelor sau în podea) este de 32%, iar ponderea celor care acuză poluare, murdărie sau alte probleme ecologice este de 25%. Mai mult de 50% locuiesc în case supraaglomerate, 16.5% trăiesc în clădiri considerate nesigure pentru locuire și 30.3% în clădiri care se află în stare de deteriorare vizibilă²³.

Ponderea romilor care locuiesc în gospodării suprapopulate este de 78%, 45% dintre romi locuind în spații sub 50 mp, față de numai 29% în cazul populației majoritare. Ceea ce este îngrijorător este faptul că o bună parte dintre familiile cele mai sărace se regăsesc în locuințe și chiar așezări informale²⁴, oricând susceptibile a deveni subiecte de evacuare forțată.

Segregarea spațială a romilor se manifestă îndeosebi în comunitățile mici, marginale: mai mult de 52% dintre comunități sunt locuite de mai puțin de 150 de persoane; 50% din ele sunt situate spre marginea localităților. Există 39% comunități de romi cu școală primară situată la distanță de peste 15 minute de mers pe jos și circa 6.031 copii locuiesc la mai mult de 30 de minute de mers pe jos distanță de școală, conform datelor Eurostat²⁵.

De altfel, organizațiile care se ocupă de drepturile omului menționează că romii care trăiesc mai mult în așezări informale, nu au siguranța unei locuințe stabile. Astfel, aceștia trăiesc în pericol de a fi evacuați forțat de către autorități, adesea către zone izolate. ECRI recomandă autorităților administrației publice centrale să formuleze linii

²⁰ Raportul ECRI privind România – iunie 2019, <https://rm.coe.int/fifth-report-on-Romania-Romanian-translation-/168094c9e7>

²¹ Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu nr. 406 din 5.02.2019 - Raport privind punerea în aplicare a strategiilor naționale de integrare a romilor – 2019 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/RO/COM-2019-406-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>

²² Studiu realizat de Agenția de Dezvoltare Comunitară *Împreună* și UNICEF, prin contractarea IRES, 2019

²³ Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România Focalizare pe condiții structurale și orizontale pentru implementarea cu succes a strategiei <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/3106a14d-b1ac-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-ro/format-PDF/source-116311879>

²⁴ Studiu realizat de Agenția de Dezvoltare Comunitară *Împreună* și UNICEF, prin contractarea IRES, 2019

²⁵ Idem 4

directoare mai explicite pentru birourile prefecturilor, în scopul revizuirii legalității ordinelor de evacuare emise de autoritățile administrației publice locale.

Demolările așezărilor informale (care, de fapt, nu există în evidențele oficiale) nu sunt tratate de legislație drept evacuări, altfel încât devine imposibilă revizia judiciară anterioară și se ignoră garanțiile legale aplicabile altor evacuări. Ca urmare, în cazul unei evacuări forțate, nu se prevede întotdeauna asigurarea unei locuințe alternative adecvate²⁶. Trebuie avut în vedere faptul că tipurile de intervenții privind creșterea calității vieții și reducerea riscurilor la care este expusă populația care locuiește în așezări informale, precum și populația din unitățile administrativ-teritoriale în care există astfel de așezări, potrivit ordinului nr. 3494 din 27 iulie 2020 pentru modificarea și completarea normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 350/2021 privind amenajarea teritoriului și urbanismul și de elaborare și actualizare a documentațiilor de urbanism, aprobate prin ordinul viceprim-ministrului, ministrul dezvoltării regionale și administrației publice nr. 233/2016.

În prezent, nu există o dimensionare a fenomenului evacuărilor care să permită propuneri clare de intervenție și de politică publică, altele decât cele care se impun în situații de criză. În acest sens, este nevoie de parteneriate solide între mai multe părți interesate și abordare intersectorială, transsectorială și integrată pentru eliminarea discriminării multiple și a excluderii multidimensionale, în conformitate cu recomandările Comisiei Europene²⁷.

3.2 Infrastructură

Conform Raportului privind drepturile fundamentale 2018²⁸ al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), din rândul persoanelor intervievate din România, 42% din romi și 12% din persoanele de altă etnie au declarat că nu au acces la energie electrică, la apă curentă sau la canalizare. Nevoia de energie electrică, apă și canalizare rămâne nesatisfăcută în cazul a 84% din romii intervievați în România, față de 52% din persoanele de altă etnie din proximitate²⁹.

Proporția locuințelor racordate la apă curentă, gaze, canalizare, apă caldă, termoficare este dublă în cazul populației majoritare față de cea a romilor. Drumul de acces în apropierea casei este asfaltat pentru 90% din casele majoritarilor, în timp ce pentru romi este de numai 68%. Doar 24% dintre romi au un drum pietruit în apropierea casei sau din pământ.

În contextul pandemiei de SARS-COV-2, din analiza³⁰ realizată de ANR în perioada stării de urgență, a reieșit recomandarea vitală ca pentru comunitățile compacte cu romi, care nu au acces la o sursă de apă curentă/potabilă, dezvoltarea infrastructurii locale a rețelei de apă curentă și canalizare să fie prioritizată de autoritățile locale competente și de către cele care gestionează fondurile tematice. Intervenția autorităților locale în faza de planificare strategică este foarte importantă. Pe baza nevoilor specifice ale romilor, autoritățile locale au o capacitate limitată de acțiune în

²⁶ Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu nr. 406 din 5.02.2019 - Raport privind punerea în aplicare a strategiilor naționale de integrare a romilor – 2019 <https://ec.europa.eu/transparency/reqdoc/rep/1/2019/RO/COM-2019-406-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>

²⁷ Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu nr. 406 din 5.02.2019 - Raport privind punerea în aplicare a strategiilor naționale de integrare a romilor – 2019 <https://ec.europa.eu/transparency/reqdoc/rep/1/2019/RO/COM-2019-406-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>

²⁸ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-fundamental-rights-report-2018-opinions_ro.pdf

²⁹ Idem

³⁰ Raport al Agenției Naționale pentru Romi cu privire la necesitatea intervenției autorităților competente în beneficiul membrilor comunităților vulnerabile cu romi, în contextul implementării măsurilor de prevenire a răspândirii virusului COVID-19 (16.04.2020) http://anr.gov.ro/images/Site2020/2020.05.25/Adresa-670_16.04.2020.pdf

a elabora planuri de acțiune locale care să stea la baza atragerii resurselor financiare necesare pentru investițiile de furnizare a infrastructurii la nivel comunitar (alimentare cu apă, electricitate, drumuri). În același context, o analiză a Băncii Mondiale efectuată pentru ANR în cursul anului 2020, arată faptul că în România aproape jumătate din populație locuiește în condiții de supraaglomerare, cu o incidență mult mai mare în comunitățile de romi. Supraaglomerarea face cu atât mai dificil de pus în practică asigurarea distanțării sociale și respectarea măsurilor de carantinare în propriile gospodării, în contextul pandemiei de SARS-COV-2.

Această situație din zonele rurale și din așezările informale din zonele urbane este corelată major cu accesul la apă curentă, canalizare și servicii de salubritate, care sunt deficitare: 68% dintre romii din România de ex. locuiesc în gospodării fără apă de la robinet în interiorul locuinței și 78% fără toalete, dușuri sau băi în interiorul locuinței.

3.3 Educație

În domeniul educației, în continuare sunt înregistrate discrepanțe majore între copiii romi și cei majoritari în ceea ce privește participarea școlară, nivelul de performanță școlară și abandonul școlar, precum și referitor la tratamentul diferențiat, atât în privința calității actului didactic, cât și a discriminării și segregării.

Printre principalele obstacole identificate de Consiliul Uniunii Europene în respectarea dreptului la educație³¹ se remarcă în special segregarea școlară, părăsirea timpurie a sistemului de învățământ și slaba participare a copiilor romi la educația timpurie.

Cele mai multe cercetări relevă în continuare decalajul dintre romi și ne-romi pe niveluri de instruire, precum și accesul redus al copiilor romi la educație timpurie în comparație cu cei ne-romi. Chiar dacă au fost implementate măsuri afirmative în domeniul educației (locuri distinct alocate pentru romi la liceu și universitate), sau programe de alfabetizare de tip „A doua șansă” pentru persoanele care au depășit cu cel puțin 4 ani vârsta corespunzătoare clasei de școlarizare, se poate observa în continuare decalajul dintre romi și majoritari în termeni de acumulări educaționale. Ultimul recensământ din România (2011) indica faptul că ponderea etnicilor majoritari care nu au absolvit nicio școală era de 1% în timp ce ponderea etnicilor romi era de 14%. Din totalul persoanelor considerate analfabete, 229.721, aproape 30% aparțin minorității rome (67.480). În schimb, dacă ponderea majoritarilor cu studii superioare era de 15%, ponderea etnicilor romi care absolviseră studii superioare era sub 1%.

O cercetare mai recentă arată faptul că două treimi dintre etnicii romi fie nu au absolvit nici o clasă, fie au absolvit maxim studiile gimnaziale, o pondere de cinci ori mai ridicată decât cea a majoritarilor³². Decalajul se păstrează și în cazul studiilor liceale absolvite, ponderea majoritarilor care au finalizat studiile liceale fiind de trei ori mai ridicată decât cea a etnicilor romi³³. Același studiu indică faptul că jumătate dintre persoanele de etnie romă cu cel mult 8 clase absolvite fie nu știau să scrie, fie aveau mari dificultăți de scriere.

România nu a înregistrat în ultimii ani progrese în domeniul facilitării accesului copiilor romi la învățământul timpuriu. Nici în învățământul obligatoriu nu s-au constatat progrese, chiar dacă decalajul dintre romi și majoritari este mai mic decât în cazul educației timpurii. Ponderea copiilor romi care frecventează învățământul

---

³¹ Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 2013 și articolul 28 al Convenției Națiunilor Unite pentru drepturile copilului, ratificată și de România

³² IRES (2018). Studiu comparativ a nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora. Cluj-Napoca: IRES

³³ Idem

obligatoriu este de 78% (față de 95% pentru copiii majoritarilor din vecinătate). Decalajul se mărește din nou în cazul accesului la învățământul liceal, unde regăsim mai puțin de un sfert dintre elevii romi (22%), comparativ cu populația majoritară unde ponderea urcă la 80%³⁴.

3.4 Ocupare

În continuare populația romă se confruntă cu acces scăzut pe piața forței de muncă. Raportul EU-MIDIS II³⁵ (2016) constată că numai unul din patru romi în vârstă de cel puțin 16 ani „desfășura o activitate salariată” sau „independentă” la momentul sondajului. Femeile rome au raportat rate ale ocupării forței de muncă mult mai mici decât bărbații romi – 16%, comparativ cu 34%.

În general, sondajul arată că ratele de muncă remunerată pentru romii cu vârsta între 20 și 64 de ani sunt de 43%, ceea ce este cu mult sub media UE de 70% în 2015. Situația tinerilor este mult mai gravă: în medie, 63% din romii cu vârsta între 16 și 24 de ani nu aveau un loc de muncă și nici nu participau la o formă de învățământ sau la activități de formare la momentul sondajului, în comparație cu media UE de 12% pentru aceeași grupă de vârstă. Pentru această grupă de vârstă, rezultatele arată, de asemenea, un decalaj considerabil între femei și bărbați, procentul tinerelor rome neîncadrate în muncă și neînscrise în programe educaționale sau de formare fiind de 72%, față de 55% în cazul bărbaților.

Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România, Evaluarea progresului în domeniile cheie ale strategiei, realizat în 2018, prezentând o analiză comparativă pentru perioada 2012-2018, relevă evoluții interesante din perspectiva situației ocupării romilor, în dinamică, dar și din perspectiva comparației cu situația gospodăriilor majoritare, în sensul creșterii semnificative a ponderii ocupării de tip salarial în gospodăriile de romi.

Venitul minim garantat (VMG) este identificat drept sursă de venit în 1% dintre gospodăriile din eșantionul majoritar (în creștere cu 1 procent, față de 2012) și în 10% dintre gospodăriile din eșantionul de romi (aici creșterea este de 8 procente).

În cazul activităților neagricole pe cont propriu, ponderea în economia surselor de venit crește, iar diferența romi-majoritari crește semnificativ (de la 3, la 5 puncte procentuale).

Munca în străinătate este identificată drept sursă de venit într-o măsură semnificativ mai mare în 2018, față de 2012, în eșantionul general creșterea fiind de la 1 la 2%, iar în eșantionul de romi, de la 3, la 5%. Această situație este corelată cu cea privind ponderea gospodăriilor în care există migrație externă-această pondere este de 29% în cazul eșantionului de romi, față de 18% în eșantionul populației majoritare.

În ceea ce privește gospodăriile cu copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, acest procent este de 10% în cazul romilor și de doar 4% în cazul eșantionului populației generale. Chiar dacă situația ocupării romilor cunoaște o anumită îmbunătățire, pe anumite componente, crește ponderea surselor de venit ocazionale, pe cele două tipuri de eșantioane menționate anterior și crește ponderea gospodăriilor fără surse de venit și a celor beneficiare de ajutor social, în cazul gospodăriilor de romi. De asemenea, crește semnificativ importanța banilor primiți din străinătate în economia surselor de venit a gospodăriilor de romi.

³⁴ EU-MIDIS II. (2016). Al doilea sondaj privind minoritățile și discriminarea în Uniunea Europeană. Romii – rezultate selectate. Luxemburg: Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale

³⁵ EU-MIDIS II a cules prin sondaj a cules informații despre 33.785 de persoane de etnie romă care trăiesc în gospodăriile respondenților.

Ponderea romilor în rândul populației totale apte de muncă este în creștere, astfel că participarea romilor la piața muncii este esențială pentru sprijinirea costurilor naționale crescânde aferente, în special celor privind pensiile și sănătatea. Această situație deficitară reprezintă un cost economic pentru societate în ansamblu, prin irosirea capitalului uman prețios și prin pierderile de productivitate a muncii. La nivelul României, din estimările Băncii Mondiale reiese faptul că se pierde anual 887 milioane de euro, prin lipsa oportunităților de manifestare a potențialului economic pe care-l poate furniza populația romă, respectiv prin insuficiența valorificării a productivității și, implicit, a contribuțiilor fiscale asociate.

În momentul actual, dimensiunea socio-economică a inserției romilor pe piața muncii nu este abordată nici corespunzător nevoilor specifice romilor la nivelul comunităților și tipologiilor sociale³⁶, dar nici în raport cu cerințele de competențe și calificări reclamate de piața muncii.

În comunitățile sărace, nu doar populația este săracă cronic, ci și potențialul economic (agenții economici și mijloacele de producție) al comunității și infrastructura comunitară sunt deficitare. Aproximativ 60% din totalul comunităților din mediul rural de romi sunt sărace, spre deosebire de comunitățile de romi din mediul urban, care dețin o forță de muncă relativ mai educată, dar tot slab calificată.³⁷

Cumularea caracteristicilor asociate cu riscurile privind ocuparea conduce la scăderea vizibilă a șanselor de ocupare în munci salariale. Tinerii romi din mediul rural și femeile de etnie romă au șanse simțitor mai reduse de a fi încadrați în economia formală.³⁸

3.5 Sănătate

Chiar dacă sănătatea reprezintă un pilon important al incluziunii romilor în toate documentele de politică publică, în continuare, studiile și cercetările analizate scot în evidență faptul că romii întâmpină dificultăți în accesarea serviciilor de sănătate de bază, preventive și curative, integrate și de calitate. Datele recente arată că încă se menține un decalaj al indicatorilor de morbiditate și mortalitate în rândul romilor față de populația majoritară din România.

Din rapoartele de progres județene realizate de BJR se evidențiază faptul că principalele activități derulate în comunitățile cu romi sunt campaniile de vaccinare, campaniile de educație pentru sănătate în vederea prevenirii îmbolnăvirilor, precum și alte activități derulate de DSP în conformitate cu programele naționale de sănătate gestionate de Ministerul Sănătății.

Conform raportului IRES (2018)³⁹, există diferențe vizibile între populația de romi și populația majoritară în ceea ce privește starea de sănătate și accesul la servicii de sănătate:

- Lipsa controlului medical anual. Dacă 71% dintre majoritari își fac controlul medical anual, acest lucru este valabil numai pentru 39% dintre romi.
- Înscrierea la medicul de familie. Față de 2012 se remarcă o ușoară creștere a persoanelor înscrise la medicul de familie în 2018, pentru ambele eșantioane, romi și majoritari.
- Cele mai frecvente boli menționate ca fiind prezente în familie sunt afecțiunile stomatologice, bolile cardiovasculare, afecțiunile digestive și cele oftalmologice. Nu există o diferențiere majoră între romi și majoritari.

---

³⁶ Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România, 2019

³⁷ Id 7

³⁸ Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România (2019)

³⁹ IRES, 2018, Studiu comparativ a nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora

- Accesul la serviciile medicale în rândul romilor. A scăzut numărul romilor care susțin că nu au beneficiat de îngrijire de specialitate în spital de la 21% în 2012 la 12% în 2018.
- Diferențe mari în ceea ce privește utilizarea contracepției. Există diferențe mari (10%) între majoritari și romi în ceea ce privește utilizarea măsurilor contraceptive. De altfel, 16% dintre femeile rome preferă să facă avort, în timp ce în cazul majoritarilor proporția este de 1%. Nu există schimbări majore față de 2012.
- Supravegherea medicală în timpul sarcinii este mai scăzută decât la populația majoritară. 18% dintre femeile rome declară că în timpul sarcinilor nu au fost niciodată la doctor.

Conform Raportului Evaluarea sumativă a modelului „Prima prioritate: Niciun copil invizibil” (ANPDCA, UNICEF România, 2017)⁴⁰ în ceea ce privește vaccinarea copiilor între 1 și 5 ani, în 2015, procentul copiilor romi nevaccinați era de trei ori mai mare decât cel al copiilor majoritari nevaccinați, iar situația nu s-a îmbunătățit semnificativ.

Referitor la bolile cu care se confruntă cetățenii de etnie romă, din analiza realizată de ANR a rezultat că autoritățile competente nu culeg date cu caracter etnic pe tipuri de boli. Cu toate acestea, se constată, din discuțiile cu practicienii în domeniu, că nu sunt diferențe semnificative între romi și majoritari cu privire la incidența îmbolnăvirilor. Totuși, având în vedere că starea de sănătate este condiționată și de caracteristicile socio-economice și culturale, practicienii recomandă implementarea unor campanii de educație pentru sănătate în domeniul prevenirii îmbolnăvirilor, adaptate nivelului de instruire și sistemului cultural/tradițional al membrilor comunităților cu romi.

Reprezentății societății civile semnaleză faptul ca fenomenul discriminării este prezent în relația personal medical-pacient și îmbracă diferite forme, respectiv: discriminare directă, când romii sunt refuzați explicit de personalul medical, chiar dacă îndeplinesc toate condițiile pentru a primi asistență medicală, dar și discriminare indirectă, manifestată prin segregarea pacienților în unitățile spitalicești, pe baza criteriului etnic și statutului social⁴¹.

3.6 Cultură, identitate culturală și reconcilierea cu trecutul istoric

3.6.1. Situația existentă

Istoria romilor din România este una marcată de excluziune și discriminare rasială, pornind de la cele cinci secole de sclavie, continuând cu genocidul din timpul Holocaustului, urmată de politica de asimilare forțată din timpul regimului comunist. Lipsa cunoașterii în societate, la toate nivelurile și în toate grupele de vârstă, a faptelor istorice care au generat traume generaționale, tragedii umane și stigmat social, care produc și astăzi efecte negative pentru romii din România, prin perpetuarea stereotipurilor și prejudecăților despre minoritatea romă, plasează România în rândul țărilor care încă au o nevoie acută de reconciliere cu trecutul istoric.

După 1990, romii au fost recunoscuți ca minoritate națională de statul român, însă nu se bucură pe deplin de drepturile culturale care decurg din acest statut, pe fondul stigmatizării apartenenței etnice și al persistenței rasismului în societate și al

⁴⁰ <https://www.unicef.org/romania/ro/rapoarte/evaluarea-sumativă-modelului-„prima-prioritate-niciun-copil-«invizibil»>

⁴¹ idem

excluziunii sociale, fiind abordați ca grup social vulnerabil sau dezavantajat din punct de vedere social.

În calitate de minoritate istorică în România, romii au trăit alături de populația majoritară de aproximativ cinci secole, potrivit atestărilor documentare. Cu toate acestea, distanța socială dintre romi și populația majoritară continuă să se mențină, stereotipurile și prejudecățile rămânând principalii vectori care îi descriu pe romi în mentalul populației majoritare. Această situație este cauzată de necunoașterea și lipsa recunoașterii istoriei și culturii romilor, în societate în ansamblu, dar îndeosebi în sistemul educațional, care continuă să sufere de lipsa de informații coerente și suficiente în curricula obligatorie pentru toți elevii și de lipsa unei culturi școlare care să favorizeze interculturalitatea.

Conform datelor oficiale, limba romani este limbă maternă pentru 244.503 dintre romii recenzați în anul 2011. În acord cu aceste date, limba romani este limba maternă pentru 40% din romii care trăiesc în România. La nivelul anului 2019, studiul IRES reflectă că, din eșantionul reprezentativ la nivel național, din populația romă respondentă 59% vorbesc limba româna, 31% limba romani și aproximativ 10% vorbesc alte limbi (maghiara, turca, ș.a).

Studiile și cercetările în domeniu menționează faptul ca mulți dintre romi au o stimă de sine etnică scăzută cauzată de stigmatizarea socială internalizată, precum și de procesele de asimilare forțată prin care au trecut membrii comunităților cu romi din România. Tarele unei istorii de excludere au avut efecte determinante în mentalul colectiv rom. Privarea individului de drepturi și de acces la resurse de dezvoltare socială conduce la pierderea demnității etnice și la instalarea auto-culpabilizării și a rușinii de sine etnice. Stima de sine etnică a romilor poate fi recâștigată prin extinderea învățării limbii, istoriei și culturii romani în școală, inclusiv, acolo unde condițiile permit (comunități de romi vorbitoare de limbă romani, opțiunea părinților romi de a studia limba maternă, existența sau încadrarea de cadre didactice rome calificate, existența sau publicarea de manuale școlare în limba romani etc.), printr-un învățământ bilingv sau monolingv în limba romani.

Lipsa instituțiilor de reprezentare culturală – esențiale pentru promovarea culturii rome - reprezintă o altă problemă care împiedică afirmarea și reconstrucția identității romilor.

O soluție pentru recâștigarea demnității etnice rome ar fi reconstrucția instituțională a identității, prin înființarea de instituții de formare și reprezentare identitară viabile și credibile (ex: școli cu predare în limba romani sau specializate pe limba, istoria și cultura romani, centre culturale, centre comunitare, muzee, edituri, biblioteci, teatre etc.). Conservarea, dezvoltarea și promovarea identității etnice a romilor este amenințată, în prezent, de lipsa unui cadru instituțional pentru prezervarea identității culturale etnice: lipsa unui Muzeu Național al Culturii și Istoriei Romilor, a unui Teatru Rom de Stat, a unei Filarmonici a Romilor, a unui institut de cercetare a istoriei și culturii romilor.

De asemenea, este necesară continuarea păstrării, cercetării, dezvoltării și promovării patrimoniului cultural rom și a identității rome prin intermediul producției culturale rome finanțate de către instituțiile publice centrale și locale.

Astfel, Strategia Guvernului României își propune să consolideze și să adapteze cadrul legal în domeniul protecției drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale la situația și necesitățile actuale ale minorității rome prin: promovarea condițiilor de natură să permită persoanelor aparținând etniei rome să-și mențină și să-și dezvolte

cultura⁴², precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității romilor, respectiv limba, tradițiile și patrimoniul cultural; garantarea respectului pentru dreptul oricărei persoane care aparține etniei romă la libertățile fundamentale – libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, libertatea de exprimare și la libertatea de gândire, conștiință și de a-și practica religia; adoptarea unor măsuri adecvate pentru facilitarea accesului persoanelor de etnie romă la mijloacele de informare, pentru promovarea acceptării și pentru a favoriza pluralismul cultural; garantarea dreptului oricărei persoane aparținând etniei romă de a folosi liber limba romani în spațiul privat sau în public, oral și în scris.

3.6.2 Problematika reconcilierii cu trecutul istoric

Este nevoie de o dezbateră activă și promovarea în societate și în sistemul educațional din România privind necesitatea cunoașterii referitoare la: (i) Holocaustul care i-a avut ca victime pe evrei și pe romi din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, (ii) perioada sclaviei romilor și implicațiile sociale din prezent, (iii) politica de asimilare forțată a romilor din timpul regimului comunist.

Aceste episoade istorice ignorate în sistemul educațional și necunoscute suficient sau chiar negate în societate, sunt generatoare de stigmat social, de perpetuarea discursului urii și a infracțiunilor motivate de ură avându-i ca subiecți pe minoritarii romi, indiferent de statutul socio-educational al acestora. Pentru abordarea acestor teme de dezbateră publică sunt necesare:

- revizuirea programelor școlare și a cursurilor universitare în care aceste traume istorice transgeneraționale să fie cercetate, studiate și predate noii generații,
- formare continuă a cadrelor didactice de specialitate,
- instituirea și finanțarea de la bugetul de stat a unui sistem de burse de studiu pentru cercetătorii romi și despre minoritatea romă, în domenii ca istoriografie, cercetare istorică de arhivă și literară, științe sociale interdisciplinare, psiho-sociale, din domeniul științelor educației etc. pentru aprofundarea acestor episoade istorice și fundamentarea de viitoare politici publice,
- completarea oricăror campanii anti-discriminare cu acțiuni, proiecte, programe care să aducă în atenția publicului cele trei tipuri de persecuții ale romilor în spațiul românesc (sclavie, Holocaust, asimilare culturală) cu o paletă largă de acțiuni, cum ar fi cercetări istorice, acțiuni culturale tematice, organizare de dezbateri publice în rândul tinerilor, tabere școlare tematice, tabere pentru artiști plastici, dramaturgie, arte vizuale, documentare, burse.
- nu în ultimul rând, sunt esențiale acțiuni care să evoce personalitățile din rândul minorității romilor din România și nu numai, cu scopul de a contribui la creșterea stimei de sine a romilor și la conștientizarea în rândul populației majoritare a contribuției romilor, asemeni celorlalte minorități naționale recunoscute, la patrimoniul cultural românesc și universal.

Totodată, este necesar ca în combaterea fenomenelor de radicalizare, a discursului incitator la ură și a infracțiunilor motivate de ură rasială, sau de orice altă natură, să fie asigurată sinergia cu măsuri și strategii complementare, spre exemplu Strategia pentru combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului incitator la ură.

---

⁴² Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative (2021/C 209/03), prin care Statele Membre sunt invitate să promoveze sensibilizarea culturală în societăți prin stimularea participării culturale active și a accesului egal la cultură pentru toate grupurile sociale, inclusiv pentru cele mai marginalizate și vulnerabile (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2021_209_R_0003&from=EN)

3.7 Combaterea discriminării și a atitudinilor antirome

3.7.1 Situația existentă

În materia protecției drepturilor romilor, legislația anti-discriminare din România este suficient de acoperitoare și în concordanță cu Directiva privind Egalitatea Rasială (2000/43/EC), dar nu atinge în mod practic toate domeniile vieții publice și private; în ultimii ani s-a înregistrat o creștere a numărului cazurilor de discriminare înregistrate la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), sau instrumentate de instanțele judecătorești, fapt ce demonstrează o creștere a gradului de cunoaștere sau încredere în mecanismele naționale de protecție împotriva discriminării. Din analiza efectuată de ANR, provocările majore persistă în ceea ce privește cunoașterea de către publicul larg a legislației care îi protejează în cazuri de discriminare și a drepturilor de care se bucură, exercitarea drepturilor de către aceștia, punerea în aplicare a legislației de către agenții de aplicare a legii, în special în cazurile conexe de discriminare, discurs incitator la ură sau infracțiuni motivate de ură, precum și lipsa formării de specialitate a agenților responsabili de punere în aplicare a legii, ori a lipsei protocoalelor specifice, care au ca rezultat lipsa investigării sau ignorării în cursul anchetei a aspectelor care țin de discriminarea multiplă sau intersecțională a unora dintre victime (etnicitate în corelare cu vârstă, gen, dizabilitate, orientare sexuală și identitate sau expresie de gen, vârstă, ș.a. motive care, potrivit legii, constituie circumstanțe agravante).

În România și în spațiul european, atitudinile anti-rome sunt vizibile în spațiul public, în toate sferele vieții cotidiene, fapt reliefat și de recente rapoarte ale societății civile, care recomandă României și celorlalte State Membre să ia măsuri pentru abordarea discriminării multiple/intersecționale și creșterea caracterului disuasiv al secțiunilor aplicate în cazuri de discriminare, să dezvolte programe naționale de formare pentru prevenirea și combaterea discriminării pentru reprezentanții instituțiilor publice și să combată activ rasismul remanent la nivelul instituțiilor și atitudinile antirome existente în societate. Aceste obiective se pot materializa prin cultivarea, la toate nivelurile administrației publice – locale, județene, centrale – a unei culturi pentru nediscriminare, în favoarea egalității, acceptării diferenței și respectului pentru diversitate.

Lipsa combaterii active a atitudinilor antirome este semnalată de societatea civilă care monitorizează punerea în aplicare a legislației anti-discriminare. Astfel, se constată că combaterea atitudinilor anti-rome prin legislația anti-discriminare existentă nu este suficientă și că toate cele patru domenii sectoriale din SNIR – educație, ocupare, locuire și sănătate – trebuie însoțite de măsuri relevante care să abordeze și să facă referire explicită la atitudinile anti-rome. Mai mult, acestea recomandă crearea de instrumente care să combată rasismul și xenofobia prin mijloacele legislației penale, fapt ce ar asigura ca discriminarea fățișă, discursul incitator la ură și infracțiunile motivate de ură împotriva romilor să nu se mai întâmple; în acest sens, Decizia-cadru privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal 2008/913/JAI a fost preluată în legislația română. Astfel de aspecte sunt susținute și raportate și de Comisia Europeană, care cere statelor membre UE ca în revizuirea măsurilor de incluziune a romilor să răspundă acestor provocări majore, în special abordări intersectoriale, transsectoriale și integrate pentru eliminarea discriminării multiple și a excluziei multidimensionale; planificarea bazată pe analiza nevoilor femeilor și copiilor de etnie romă și luarea în considerație a diversității existente în rândul romilor

și abordarea intersecțională a modelelor de excludere și discriminare cu care se confruntă anumite grupuri și subgrupuri din rândul comunităților vulnerabile cu romi.

Comisia Europeană recomandă în 2019 tuturor Statelor Membre recunoașterea atitudinilor antirome, pentru promovarea unei abordări puternice de nediscriminare, în cadrul intervențiilor de incluziune a romilor în toate domeniile. Aceasta trebuie să includă recunoașterea particularităților atitudinilor antirome, ale infracțiunilor motivate de ură și ale retoricii împotriva romilor, precum și provocările cu care se confruntă victimele de etnie romă în ceea ce privește accesul la justiție, protecție și asistență (cum ar fi subraportarea, inclusiv din cauza fricii de discriminare, sau de represalii din partea autorităților de anchetă, riscurile de revictimizare, impactul atitudinilor părtinitoare ale autorităților față de măsurile prevăzute de dreptul penal ca răspuns la criminalitate, etc.).

Atitudinile antirome - *Antigypsyism*, în engleză -, sau rasismul anti-rom, după cum este folosit de activiștii pentru drepturile omului, sunt recunoscute în spațiul european drept o formă specifică de rasism îndreptat împotriva romilor, sintilor și nomazilor, dar și a altor grupuri care sunt stigmatizate, făcând apel la exonimul profund peiorativ „țigan”, larg răspândit în spațiul public. Organizațiile rome și pro-rome reunite la nivel european în coaliția *Alliance against Antigypsyism*, au propus definiția de lucru a termenului *antigypsyism* (al cărui echivalent recomandat de ANR pentru folosirea în limba română în documente oficiale este „atitudini antirome”, cu scopul evitării folosirii termenului peiorativ):

"Atitudinile antirome reprezintă un complex persistent, construit din punct de vedere istoric al rasismului acceptat împotriva grupurilor sociale identificate cu termenul discriminatoriu „țigan” sau alți termeni peiorativi asociați și încorporează:

- *o percepție uniformizatoare și care definește și descrie aceste grupuri din perspectiva stereotipurilor și prejudecăților;*
- *Atribuirea acestor caracteristici specific către aceste grupuri;*
- *Constructe sociale discriminatorii și practici violente care decurg din acestea, cu efecte de marginalizare și degradante și care reproduc dezavantaje structurale."*

Măsuri pentru combaterea atitudinilor antirome și consolidarea legislației anti-discriminare:

Adoptarea în SNIR a definiției recomandată de coaliția europeană *Alliance against Antigypsyism* și operaționalizarea acesteia în legislația anti-discriminare existentă; actualizarea prevederilor legislației penale care sancționează discursul incitator la ură și infracțiunile motivate de ură cu această definiție, precum și conferirea unui caracter disuasiv al pedepselor aplicabile prin conferirea atributului de agravantă atitudinii antirome. Formarea continuă a agenților de aplicare a legii, a procurorilor și judecătorilor în ceea ce privește înțelegerea fenomenului și implicațiilor atitudinilor antirome, în instrumentarea cazurilor conexe.

Consolidarea legislației pentru abordarea eficace a discriminării multiple/intersecționale în practica juridică a CNCD și creșterea caracterului disuasiv al sancțiunilor aplicate în cazuri de discriminare multiplă.

Elaborarea programelor naționale de formare pentru prevenirea și combaterea discriminării pentru angajații din instituțiile publice.

Combaterea activă a rasismului instituțional acceptat pe scară largă prin adoptarea definiției acceptate de sectorul neguvernamental rom la nivel european a atitudinilor antirome și promovarea implicațiilor negative a acestora.

Dezvoltare de campanii de informare și conștientizare eficiente în instituțiile publice care furnizează servicii publice în domeniile educație, sănătate publică, ocuparea forței de muncă, locuire.

Campanii de informare și conștientizare asupra fenomenului și implicațiilor atitudinilor antirome în mediul privat care livrează servicii către populație.

ANR recomandă ca lupta împotriva atitudinilor antirome trebuie să aibă o dimensiune preventivă și una pro-activă, accentul punându-se pe promovarea unui discurs pozitiv despre romi în spațiul public, educarea majorității populației în acest sens și creșterea conștientizării asupra consecințelor negative a acestora, pe modelul cunoașterii și conștientizării la nivelul societății despre fenomenul anti-semitismului și consecințele negative ale unor astfel de forme de manifestare a urii rasiale.

Conform Raportului Evaluarea sumativă a modelului „Prima prioritate: Niciun copil invizibil” (ANPDCA, UNICEF România, 2017) analiza incidenței vulnerabilităților copiilor în funcție de etnie arată o incidență crescută a unor vulnerabilități în rândul copiilor romi, care sunt mai expuși riscului de violență, abuz sau neglijare.

3.7.2 Concluzii privind situația existentă

Principalele cauze care au afectat implementarea SNIR 2015-2020 au fost lipsa unui mecanism eficient de monitorizare și evaluare în timp real a stadiului de realizare a măsurilor asumate, precum și înțelegerea eronată a cadrului reglementar. În consecință, planurile de acțiune la nivel local n-au făcut decât să reproducă măsurile naționale, fără a le adapta nici la realitățile specifice comunităților, nici la nivelul resurselor disponibile. De asemenea, raportarea primordială la posibilitățile de finanțare din fonduri europene, fără a ține seamă de tehnica diferită de accesare, comparativ cu bugetul de stat, a condus la diminuarea constantă a potențialului de resurse ce putea fi alocat incluziunii romilor.

Având în vedere experiența perioadei 2014-2020, devine imperativ ca Guvernul României să-și asume o nouă paradigmă pentru politicile adresate romilor în România. Această nouă paradigmă trebuie să fie bazată pe realitățile din comunități și să fie concentrată prioritar pe elaborarea de programe naționale în domeniul educației, al ocupării forței de muncă, al sănătății și al locuirii, domenii care rămân pilonii principali de intervenție în comunitățile defavorizate, în perspectiva reducerii decalajelor față de populația majoritară. În egală măsură este nevoie ca noua viziune a SNIR 2022-2027 să fie centrată pe promovarea culturii romilor și crearea unei culturi în favoarea egalității de șanse și non-discriminării în societatea românească.

4. Definirea problemelor

Dimensiunea populației de etnie romă constituie în continuare una dintre cele mai mari provocări pentru Guvernul României. Conform recensământului populației, realizat în anul 2011 de Institutul Național de Statistică, în România trăiesc 621.600 persoane aparținând minorității romilor, autoidentificați, ceea ce reprezintă 3,3% din populația generală a României. Neoficial, numărul romilor este mult mai mare. Organizațiile care activează în domeniu, dar și autoritățile locale, estimează un număr de 1,5-2 milioane de persoane de etnie romă.

Persoanele care se auto-identifică ca fiind de etnie romă reprezintă circa 27% din totalul locuitorilor din zonele rurale marginalizate. Prin urmare, romii sunt supra-reprezențați în rândul locuitorilor din zonele rurale marginalizate, iar această

proporție este de aproape 10 ori mai mare decât proporția națională a romilor auto-identificați în populația totală.

Motivele pentru care un număr foarte mare de romi nu-și asumă apartenența etnică sunt, tradițional, de natură istorică, dar – mai recent - și drept reacție la atitudinile anti-rome ale societății majoritare asupra acestei minorități.

Zonele marginalizate implică existența unor comunități aflate în dificultatea de a-și valorifica prin inserție pe piața muncii potențialul de capital uman, din lipsa cumulată a accesului la infrastructură, educație, condiții de locuit și servicii de sănătate. Localitățile ce cuprind astfel de zone sunt definite drept marginalizate.

Profilul comunităților marginalizate cu populație romă este structurat pe criterii ce țin, în special, de vulnerabilitățile asociate cu apartenența la această etnie, precum și cele ce caracterizează contextul socio-economic local și zonal. Studiile evidențiază că rata sărăciei la populația de romi a avut o tendință negativă în ultimii șase ani, însă decalajele față de nivelul populației generale se mențin la un nivel ridicat.

De altfel, profilul marginalizării este diferit în cazul comunităților cu romi, comparativ cu cele majoritare. În timp ce majoritatea zonelor rurale marginalizate sunt mici, comunitățile de romi tind să fie mai extinse, 86% dintre romii care trăiesc în comunități marginalizate trăiesc în comunități de romi cu mai mult de 250 de locuitori.⁴³

În plus, cercetările furnizează date contradictorii, de multe ori în contrast cu vizibilitatea romilor în spațiul public românesc, oferind în schimb date alarmante, indicii calitative privind nivelul sub limita decenței la care se află traiul celei mai mari părți a celor identificați drept romi sub toate aspectele posibile: standard de viață, de civilizație, nivel de educație, acces la servicii de sănătate, etc.

Un element particular al minorității rome din România îl reprezintă marea diversitate de neamuri diferite, care prezintă o multitudine de particularități privind tradițiile, limba, portul și modul de viață. Instituțiile europene fac eforturi considerabile în vederea impulsivării, sprijinirii, ghidării Statelor Membre în procesul de incluziune socială a romilor. Decidenții ce elaborează politici adresate romilor (la nivel european, dar și național) nu au luat, până acum, în calcul aceste diferențieri între neamurile de romi și specificul comunităților în care aceștia trăiesc. Acest fapt a afectat rezultatele obținute, în raport cu cele propuse prin documentele programatice. La nivel județean/local nu există analize care să evidențieze gradul de vulnerabilitate a populației rome în raport cu populația majoritară, iar planurile de acțiune județene nu conțin indicatori măsurabili care să țină seama de diferențele culturale ale neamurilor de romi ce locuiesc în aceeași localitate.

Din perspectiva SNIR 2022-2027, se consideră că pentru incluziunea cetățenilor români de etnie romă, aflați în situație de vulnerabilitate trebuie asigurate și garantate, simultan:

- drepturile civile elementare (locuire, educație, sănătate, drept la muncă, la asistență socială) – romii, indiferent de disponibilitatea de asumare a apartenenței etnice, trebuie să beneficieze de drepturile care decurg din statutul de cetățean;
- drepturile culturale, identitare, astfel încât asumarea apartenenței etnice să devină expresie a stimei de sine.

---

⁴³ *Idem* 7

4.1 Asigurarea și garantarea drepturilor civile

Pentru asigurarea și garantarea drepturilor civile este necesară abordarea aspectelor legate de vulnerabilitate și sărăcie, care afectează o mare pondere a cetățenilor români aparținând minorității romilor.

Astfel, prioritare pentru SNIR 2022-2027 sunt următoarele domenii de intervenție:

- Infrastructură: izolarea rezidențială, lipsa accesului la utilități și transport afectează condițiile de locuit, asigurarea locuirii sociale și a celei sanitare;
- Locuire: comunitățile și/sau locuințele care nu oferă condiții decente de locuire afectează starea de sănătate, precum și premisele elementare de desfășurare a procesului de învățământ pentru elevi;
- Educație: lipsa accesului la învățământ de calitate conduce la abandon școlar, respectiv sub-calificare, și afectează inserția pe piața muncii;
- Ocuparea forței de muncă și formarea profesională: lipsa de calificare și a oportunităților de inserție pe piața muncii conduce la imposibilitatea acoperirii costurilor pentru utilități și întreținere a locuinței, respectiv la neputința asigurării traiului zilnic (hrană, îmbrăcăminte), cu consecințe asupra participării școlare a copiilor, nivelului de sănătate a familiei;
- Sănătate: lipsa accesului la asistență medicală (dar, mai ales, la serviciile de medicină profilactică) afectează atât participarea școlară a copiilor, cât și participarea adulților la activitățile productive, cu consecințe directe asupra situației întregii familii.

Aceste aspecte evidențiază problemele cu care se confruntă familiile din comunități marginalizate, din mediu rural sau urban.

În același timp, acest mod de abordare ne arată că intervențiile unidirecționale, până acum adoptate atât de programele naționale, cât și de intervențiile finanțate prin fonduri europene, s-au dovedit insuficiente și incomplete.

Experiența implementării proiectelor CLLD, precum și a proiectelor DLI (Dezvoltare Locală prin Intervenții Integrate), a creat premisele favorabile pentru obținerea unor rezultate efective și vizibile în procesul de combatere a sărăciei, inclusiv în rândul minorității rome, necesară fiind o abordare integrată, **provocarea fiind ca programele naționale să devină mai flexibile pentru a fi implementate complementar, în concordanță cu necesitățile specifice ale fiecărei comunități.** În consecință, și pentru perioada 2022-2027, rămâne prioritară rezolvarea problemelor cu care se confruntă comunitățile vulnerabile în domeniile sensibile ce compun cercul vicios al sărăciei.

4.1.1 Infrastructură

Asigurarea unor condiții decente de viață prin acces la infrastructura de transport și utilități, respectiv starea drumurilor și lipsa infrastructurii la nivel comunitar, reprezintă principala problemă în acest domeniu; rezolvarea este condiționată în general de bunăvoința și/sau interesul autorităților administrației publice locale, dar, foarte adesea, și de statutul legal al așezării.

Drept urmare, stimularea autorităților administrației publice locale pentru dezvoltarea infrastructurii de utilități publice în astfel de zone, precum și sprijinirea activității de cadastru și intabulare a proprietăților imobiliare trebuie să devină obiective de maxim interes pentru autoritățile centrale cu atribuții în domeniu, care trebuie să furnizeze asistență managerială și financiară în acest sens.

Deși există un program național de cadastrare derulat de ANCPI (MLPDA), care are în vedere intabularea gratuită a întregului teritoriu până în anul 2023, există posibilitatea de ordonare prioritară a localităților și sectoarelor cadastrale pe care se

află așezări informale, având în vedere că statutul incert din perspectivă legală a acestor comunități are consecințe directe asupra marginalizării, în primul rând prin diminuarea efectelor produse de alte intervenții ce vizează incluziunea minorității rome (inclusiv clarificarea statutului juridic al drumurilor de acces, precum și a rețelelor de utilități).

4.1.2. Locuire

Principalele provocări cu care se confruntă comunitățile marginalizate în domeniul locuirii sunt degradarea locuințelor, supraaglomerarea, insuficiența locuințelor sociale și, mai ales, a celor destinate tinerilor, precum și evacuarea din locuințele sociale din neputința plății utilităților, demolarea locuințelor informale situate pe terenuri publice sau private sunt elemente ce conduc la marginalizare și excluziune socială pentru largi categorii de populație vulnerabilă, în care minoritarii romi au o pondere semnificativă. Aceștia li se adaugă segregarea spațială, obstacolele întâmpinate în accesul la locuințe în sectorul privat, precum și lipsa sprijinului public și al legislației referitoare la accesarea locuințelor sociale⁴⁴.

Un aspect nu lipsit de însemnătate este lipsa informațiilor privind dimensionarea fenomenului evacuărilor forțate, care ar putea permite elaborarea unor soluții preventive, în măsură să evite improvizatiile și situațiile de criză. Autoritățile administrației publice locale nu au o evidență clară a locuințelor ce prezintă potențial de evacuare și, drept consecință, nu au pregătite variante

Abordarea problemelor legate de locuire este de competența autorităților administrației publice locale, prin urmare este necesară responsabilizarea autorităților administrației publice locale, nivel care are competența legală exclusivă în abordarea problemelor identificate la nivel local, a le prioritiza și soluționa. Strategiile locale trebuie să includă nevoile identificate la nivelul comunităților de romi. Având în vedere că la acest moment MDLAP se află în imposibilitatea de a cuantifica și raporta indicatorii în domeniul Locuirii și Infrastructurii dezagregați după criteriul etnie, este necesară identificarea barierelor care nu permit acest lucru și efectuarea modificărilor necesare asupra reglementărilor legale, astfel încât să fie posibilă atât dezagregarea indicatorilor în funcție de etnie și să creeze cadrul pentru autoritățile locale să raporteze acești indicatori.

4.1.3 Educație

Asigurarea unui parcurs cât mai lung în sistemul educațional pentru copiii romi este văzută de cele mai multe ori drept esențială pentru ruperea cercului vicios inter generațional al sărăciei și pentru incluziunea socială a acestora. Cadrul strategic al UE pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale („ET 2020”) și-a propus printre obiectivele sale de referință pentru anul 2020 ca cel puțin 95% dintre copii să fie integrați în sistemul de educație preșcolară⁴⁵.

În acest sens, este nevoie de continuarea sau adoptarea unor măsuri atât integratoare, cât și țintite pe reducerea decalajelor, în special în zonele geografice rurale/urbane marginalizate⁴⁶. Prin urmare, este nevoie de programe naționale coordonate de reducere a abandonului școlar atât prin creșterea calității actului educațional (inclusiv în școlile cu copii majoritari romi), cât și prin îmbunătățirea situației socio-economice a gospodăriei, în aspectele care blochează participarea școlară (hrană, haine, condiții de locuire).

---

⁴⁴ Idem

⁴⁵ https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro, accesat la data de 28.01.2019

⁴⁶ Council of European Union (2013). Council recommendation on effective Roma integration measures in the member states. Brussels, pp. 5-6

Programul de mediere școlară constituie principala intervenție în domeniul educației copiilor romi, dar nu există o metodologie de evaluare a impactului pe care mediatorii școlari îl au asupra educației copiilor.

Programul de măsuri afirmative adresat tinerilor romi (locuri distinct alocate în licee și universități) este insuficient susținut prin facilități asociate, astfel că tinerii romi, în special cei din mediul rural, după terminarea celor 8 clase, nu-și pot permite continuarea studiilor din lipsa resurselor financiare în familie.

Pe de altă parte, este evidentă nevoia unor programe de îmbunătățire a nivelului educațional și reducerea analfabetismului în rândul persoanelor care au depășit vârsta corespunzătoare clasei de școlarizare (de tip „A doua șansă”), iar programele ar trebui să își propună drept ținte participarea a minim 15% beneficiari cetățeni români aparținând minorității rome, în special din mediul rural și comunități urbane/rurale marginalizate.

Un alt factor care afectează educația copiilor romi este reprezentat de superficialitatea cu care instituțiile deconcentrate în domeniul educației și o parte însemnata din unitățile școlare tratează acesta problematică. În conformitate cu raportul de monitorizare realizat de ANR în anul 2018, în domeniul educației, rolul inspectorului angajat al ISJ pentru minoritatea romilor, este perceput diferit de la un județ la altul. În unele județe sunt inspectori de etnie romă angajați ai ISJ responsabili de domeniul educației copiilor romi, iar în alte județene inspectorii pentru minorități au preluat acesta sarcina prin cumul de funcții. Și în cazul acestor funcționari, este nevoie de o evaluare a competențelor și de o instruire continuă în special în domeniul promovării diversității și non-discriminării.

Un impediment al accesului la o educație de calitate îl reprezintă tendința de segregare a copiilor romi în școli, fenomen care persistă în continuare, în pofida reglementărilor guvernamentale recente și în particular ale Ministerului Educației care interzic acest lucru.

Cercetările calitative și cantitative⁴⁷ au arătat că în școlile segregate pe criterii etnice există mai multe deficiențe: pe măsură ce crește ponderea de copii romi într-o școală, descrește calitatea dotărilor materiale de care dispune aceasta – laboratoare de specialitate, săli de sport, biblioteci, calculatoare. De asemenea, școlile cu procent ridicat de romi dispun în mai mică măsură de cadre didactice calificate (27,7% din profesorii din școlile majoritar rome nu au calificare față de 16,5% din cele de non-rome)⁴⁸, promovabilitatea la examenul de capacitate este mai mică în cazul școlilor majoritar rome, iar participarea la olimpiade este și ea mai redusă. Școlile sunt adesea supraaglomerate, motivația profesorilor de a lucra cu copii romi este redusă, iar navetismul cadrelor didactice este ridicat, din cauza distanței mari până la aceste unități școlare.

De asemenea, un obstacol în calea creării unui climat educațional intercultural îl reprezintă lipsa informațiilor referitoare la istoria romilor din manualele școlare. Astfel, există manuale de istorie care omit să ofere informații despre romi, respectiv, lipsesc informații despre Holocaustul romilor, despre sclavia romilor în Țările Române și despre participarea romilor la dezvoltarea patrimoniului cultural al României.⁴⁹

---

⁴⁷ Laura Surdu, Eniko Vincze și Marius Wamsiedel, (2011). "Roma School Participation, Non-Attendance and Discrimination in România," București: UNICEF, Gelu Duminiță și Ana Ivasiuc, (2010) "O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate," București: UNICEF, Cătălin Augustin Stoica, și Marius Wamsiedel. (2012). "Inequity and Inequality. Teacher Absenteeism, Romani Pupils and Primary Schools in România," Budapest: Roma Education Fund

⁴⁸ Cătălin Augustin Stoica și Marius Wamsiedel. (2012). "Inequity and Inequality: Teacher Absenteeism, Romani Pupils, and Primary Schools in România," Budapest: Roma Education Fund, p. 59

⁴⁹ Analiza manualelor de Istorie realizată pentru Centrul de Resurse Juridice 2016

4.1.4 Ocupare

Insertia pe piata muncii reprezinta unul din punctele existente in cercul vicios al saraciei, afectat de celelalte verigi, cu atat mai mult cu cat populatia de romi are o structura de varste mult diferita de cea a populatiei majoritare; la nivel national, minoritatea roma este o populatie foarte tandra, aproximativ o treime avand varsta sub 15 ani, comparativ cu populatia majoritara, in care aproximativ o cincime are sub 15 ani.

Așadar, problemele de ocupare cu care se confruntă minoritatea roma nu privesc doar dreptul elementar la muncă, ci reprezintă o prioritate economică de valorificare a unui potențial social și economic pe termen lung. Lipsa cronică de calificare a tinerilor romi ce încearcă să intre pe piața muncii îi determină să se îndrepte spre munci „inferioare” din perspectiva prestigiului social și, implicit, a remunerației, care nu le pot asigura un trai decent.

Pilonul european al drepturilor sociale, întărit prin obiectivul de politică *O Europă mai socială* specific CFM 2021-2027, statuează abordarea prioritara a drepturilor sociale prin sprijinirea calitatii locurilor de munca⁵⁰, astfel incat sa creasca adresabilitatea masurilor de incluziune activa, chiar la nivelul grupurilor vulnerabile dificil de plasat pe piata muncii formale.

Capitalul social omogen din interiorul aceluiași grup de tip familial și capitalul social intergrupual favorizează activitățile din sfera activităților economiei non-formale, antreprenariat și economie socială, dificultățile principale întâmpinate fiind legate de diferențele dintre mediul urban și cel rural, respectiv accesul redus la piețele de desfacere.

În comunitățile vulnerabile cu populație roma se resimte acut nevoia unor facilități acordate inițiativelor antreprenoriale și agenților economici care angajează minoritari romi, oferindu-le perspective de ridicare a nivelului de calificare, în special pentru femei și tineri, dar și pentru unele persoane vulnerabile, cum ar fi tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului sau din sistemul penitenciar.

4.1.5 Sănătate

În domeniul sănătății, principala problemă care trebuie abordată foarte serios este programul de asistență medicală comunitară derulat în comunitățile vulnerabile cu romi. Din analiza ANR a rezultat faptul că rolul mediatorului sanitar este foarte important la nivel comunitar, în procesul de prevenire a îmbolnăvirilor membrilor comunităților vulnerabile cu romi. Începând cu anul 2017 activitatea de asistență medicală comunitară este reglementată de următoarele acte normative: O.U.G. nr.18/2017 privind asistența medicală comunitară, aprobată prin Legea 180/ 2017 și completată prin Legea nr. 119/ 2019 și de H.G. nr. 324 din 23 mai 2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității de asistență medicală comunitară, prin care își implementează activitatea furnizorii de servicii de asistență medicală comunitară (medic, asistent medical comunitar, moașă și mediator sanitar). Serviciile de asistentă medicală comunitară se acordă tuturor grupurilor vulnerabile din punct de vedere medico-socio-economico-educational indiferent de etnie și indiferent de statutul de asigurat sau neasigurat al beneficiarilor. Problemele identificate anterior au fost abordate de noua legislație și au ținut cont de atribuțiile mediatorului sanitar și al asistentului medical comunitar, Unitățile Administrativ Teritoriale (UAT) putând fi sancționate pentru nerespectarea legislației specifice. Existența postului de mediator sanitar în comunitățile cu populație semnificativă de romi este de o importanță deosebită și

---

⁵⁰ Manual de simplificări, 80 măsuri de simplificare în politica de coeziune 2021-2027

acesta poate fi ocupat de persoane din comunitate cu curs ANC în ocupația mediator sanitar. Din acest motiv autoritățile centrale, județene și locale trebuie să facă toate eforturile să se asigure de formarea cadrelor necesare și de prezența acestui post în schema de personal la nivelul UAT. În cazul comunităților vulnerabile de romi, autoritățile locale pot conlucra cu organizații neguvernamentale și cu reprezentanți locali din comunitate pentru soluționarea problemelor socio-sanitare din respectivele comunități; Ministerul Sănătății asigură coordonarea tehnică și metodologică, monitorizarea, evaluarea și controlul activității rețelei de asistență medicală comunitară, direct și prin intermediul direcțiilor de sănătate publică județene și a municipiului București. DSP coordonează tehnic și metodologic, monitorizează, evaluează și controlează activitatea de asistență medicală comunitară la nivel județean și monitorizează introducerea lunară a datelor activității de asistență medicală comunitară și se asigură de crearea de proceduri și metodologii proprii, pentru furnizarea datelor dezagregate după etnie, pe baza raportărilor mediatorilor sanitari, la nivel național, cu respectarea reglementărilor de protecție a datelor personale și asigurarea netrasabilității identității pacienților.

Totodată, problemele existente la nivelul implementării prevederilor legislației specifice, OUG 18/2017 și HG 324/2019, cauzate de lipsa resursei umane și a lipsei actelor (metodologii, standarde, ghiduri, protocoale) subsecvente legislației de reglementare a organizării, funcționării, finanțării activității de asistență medicală comunitară rămân provocări care împiedică furnizarea eficace a serviciilor de sănătate la nivelul comunității.

O altă problemă identificată în domeniul sănătății romilor o constituie necesitatea de a reduce decalajul în privința stării de sanătate dintre romi și restul populației, prin includerea acestora în programele și intervențiile naționale în domeniul sănătății publice gestionate de Ministerul Sănătății și Casa Națională de Asigurări de Sănătate.

Femeile și fetele rome întâmpină adesea prejudecăți rasiale sau de gen, în ceea ce privește accesul la sănătate și alte servicii publice. Totodată lipsesc serviciile direcționate pentru femeile și fetele cu dizabilități și alte grupuri de femei și fete aflate în situații vulnerabile.

4.2 Asigurarea și garantarea drepturilor identitare

Studiile și cercetările în domeniu menționează faptul ca mulți dintre romi au o stimă de sine etnică scăzută cauzată de stigmatizarea socială internalizată, precum și de procesele de asimilare forțată prin care au trecut membrii comunităților cu romi din România. Privarea individului de drepturi și de accesul la resurse de dezvoltare socială conduce la pierderea demnității etnice și la instalarea auto-culpabilizării și a rușinii de sine etnice, precum și discriminarea sistemică la care romii sunt supuși în societate. Stima de sine etnică a romilor poate crește prin extinderea învățării limbii, istoriei și culturii romani în școală, inclusiv, acolo unde condițiile permit (comunități de romi vorbitoare de limbă romani, opțiunea părinților romi de a studia limba maternă, existența sau încadrarea de cadre didactice rome calificate, existența sau publicarea de manuale școlare în limba romani etc.), printr-un învățământ bilingv sau monolingv în limba romani.

Limba romani este caracterizată printr-o diversitate de dialecte/graiuri, romii aflându-se în prezent în procesul de promovare a limbii prin sistemul oficial de învățământ. Cultura tradițională romă are caracter preponderent oral, astfel încât principala

problemă cu care se confruntă demersurile de promovare a limbii romani în sistemul de învățământ bilingv este lipsa literaturii scrise în limba romani, manualele apelând, din păcate, la texte didactice traduse din română sau alte limbi. Un alt element ignorat în prezent, dar care poate influența în mod semnificativ promovarea identității etno-culturale a romilor, este cunoașterea de către societatea în ansamblu a contribuției pe care au adus-o romii la dezvoltarea societății românești și a patrimoniului cultural european, având ca rezultat, pe de o parte, reducerea percepțiilor negative față de minoritatea romă și, pe de alta, creșterea stimei de sine în rândul minoritarilor romi.⁵¹

Totodată, lipsa instituțiilor de reprezentare culturală – esențiale pentru promovarea culturii rome - reprezintă o altă problemă care împiedică afirmarea și reconstrucția identității romilor.

O a doua direcție de acțiune vizează dezvoltarea unei culturi instituționale care să țină seama de principiile non-discriminării și egalității de șanse între femei și bărbați, precum și educarea societății la toate nivelurile - nu doar în sistemul educațional, ci și la nivelul discursului public, inclusiv mijloacele mass media - cu privire la aceste principii.

În materie de anti-discriminare și combaterea atitudinilor anti-rome, provocările majore persistă în ceea ce privește cunoașterea de către publicul larg a legislației care îi protejează pe indivizi sau colectivități împotriva discriminării, îndeosebi referitor la lipsa de informare cu privire la căile de atac existente și revendicarea drepturilor fundamentale.

Atitudinile anti-rome sunt vizibile în spațiul public, în toate sferele vieții cotidiene, fapt reliefat și de recente rapoarte⁵² ale societății civile, care recomandă autorităților competente să ia măsuri pentru abordarea discriminării multiple, intersecționale. De asemenea, se recomandă sporirea abordărilor disuasive ale sancțiunilor aplicate în cazuri de discriminare și să se dezvolte programe naționale de formare pentru prevenirea și combaterea discriminării pentru reprezentanții instituțiilor publice, precum și combaterea rasismului instituțional și atitudinilor antirome existente în societate.

5. Obiectivele SNIR

SNIR 2022-2027 pornește de la următoarele premise:

- a) Incluziunea socio-economică a cetățenilor aparținând etniei rome este un proces necesar nu doar pentru a asigura justiția și protecția socială, ci și pentru a valorifica, sprijini și dezvolta potențialul capitalului uman specific;
- b) Măsurile de intervenție trebuie să aibă caracter integrat, multidisciplinar și adaptat, care să țină seama de diferențele existente în rândul comunității, respectiv, de aspectele de intersecționalitate și de particularitățile persoanelor vulnerabile;
- c) Asigurarea parteneriatului cu societatea civilă în toate etapele de implementare, monitorizare, evaluare, revizuire și actualizare ale SNIR 2022-2027.

Pornind de la aceste considerente și pe baza lecțiilor învățate din perioada anterioară, SNIR 2022-2027 urmărește realizarea următorului *Obiectiv General*:

---

⁵¹ Vezi proiectul "Promovarea personalităților rome în spațiul public" (www.ikultura.ro) și broșura „Romi pentru România” realizate de Centrul Național de Cultură a Romilor-Romano Kher

⁵² Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România. Focalizare pe condiții structural și orizontale pentru implementarea cu succes a strategiei. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/.../format-PDF>

Creșterea calității vieții cetățenilor români aparținând minorității rome, fundamentată pe cetățenie activă, incluziune socioeconomică și valorizarea patrimoniului cultural rom

Acesta este susținut de următoarele cinci **obiective specifice**:

1. Îmbunătățirea condițiilor de locuire și a infrastructurii în comunitățile vulnerabile cu romi;
2. Asigurarea accesului cetățenilor români de etnie romă la educație inclusivă de calitate;
3. Creșterea gradului de ocupare a romilor în concordanță cu cerințele pieței, în sensul evoluției profesionale a acestora;
4. Îmbunătățirea stării de sănătate a membrilor comunităților vulnerabile de romi;
5. Susținerea cercetării, conservării și promovării patrimoniului cultural rom și al identității rome.

Obiectivele specifice sunt susținute de următoarele **obiective orizontale**:

- Îmbunătățirea cadrului legislativ și normativ existent în materia combaterii discriminării, a discursului și atitudinilor antirome generatoare de discurs incitator la ură sau infracțiuni motivate de ură;
- Asigurarea unui flux financiar sustenabil măsurilor de incluziune a romilor în vederea implementării planurilor locale de incluziune socială, precum și a măsurilor specifice de incluziune a grupurilor vulnerabile prevăzute în strategiile naționale sectoriale.
- Corelarea măsurilor și priorităților SNIR cu măsurile propuse pentru atingerea obiectivelor specifice în toate Strategiile sectoriale, respectiv în Programele de Interes Național (PIN) existente.

6. Schimbările așteptate

SNIR orientează intervențiile astfel încât să contribuie la ruperea lanțului vicios descris în capitolul 4.1. Astfel, în urma implementării SNIR se așteaptă următoarele schimbări în privința principalelor politici sectoriale:

Domeniu	Schimbare așteptată la nivel de comunități	Schimbare așteptată la nivel de persoane/familii
Locuire	- creșterea progresivă a calității condițiilor de locuit.	- condiții decente de locuire, cu spații adecvate pentru socializare, învățare și joacă; - calitate a vieții crescută.
Infrastructură	- scăderea constantă a numărului de comunități izolate, care nu au acces utilități; - alocări financiare constante în întreținerea infrastructurii și demararea de investiții noi; - sporirea coeziunii comunitare și diminuarea atitudinilor și comportamentelor de marginalizare	- accesul facil la utilitățile de bază; - creșterea calității vieții; - dezvoltarea spiritului de responsabilitate.

	și stigmatizare.	
Educație	<ul style="list-style-type: none"> - accesul la educație de calitate și inclusivă; - reducerea abandonului școlar; - participarea activă în cadrul programelor de educație continuă a tuturor categoriilor de vârstă. 	<ul style="list-style-type: none"> - dobândirea unui portofoliu durabil al competențelor de bază, inclusiv a celor digitale; - diversificarea oportunităților profesionale.
Ocupare	<ul style="list-style-type: none"> - rata ridicată de inserție pe piața muncii; - cadru accesibil de evoluție prin dobândire de competențe profesionale, respectiv mobilitate profesională 	<ul style="list-style-type: none"> - oportunități facile de angajare și menținere la locul de muncă; - venituri suficiente pentru acoperirea costurilor pentru utilități și întreținere a locuinței; - adoptarea unui comportament de economisire a veniturilor acumulate.
Sănătate	<ul style="list-style-type: none"> - accesul facil la servicii medicale de calitate, mai ales la servicii preventive și curative de bază; - creșterea constantă a stării de sănătate la nivel de comunități. 	<ul style="list-style-type: none"> - scăderea constantă a incidenței îmbolnăvirilor asociate modelelor de mortalitate și morbiditate prevalente în populația de etnie romă.

Având în vedere schimbările enumerate mai sus, în anexe sunt detaliate direcțiile de acțiune, măsurile, rezultatele așteptate, buget alocat, corelarea cu Strategii sectoriale corespunzătoare, instituții responsabile, precum și setul de indicatori aferenți (valori de bază, obiective de etapă și ținte).

La nivelul autorităților județene și locale, măsurile de implementare ale SNIR 2022-2027 vor fi detaliate și adaptate condițiilor specifice, concretizate în planuri de acțiune județene și locale, care vor ține seama de corelarea integrată între domeniile de intervenție, astfel încât să răspundă nevoilor atât ale comunității, cât și ale fiecărei familii ce face parte din aceasta.

7. Implementare, monitorizarea și evaluarea

7.1 Instituții responsabile

Implementarea SNIR se bazează pe partajarea responsabilităților instituționale, după cum urmează:

- la nivel local, unde autoritățile care implementează Strategia sunt primăriile, Consiliile Locale.
- la nivel județean, unde autoritățile implicate în implementarea SNIR 2022-2027 sunt Consiliile Județene, precum și serviciile publice deconcentrate și descentralizate (învățământ, sănătate, muncă, ordine publică, protecția copilului etc.), cu sprijin metodologic din partea Birourilor Județene pentru Romi de la nivelul Instituțiilor Prefectului;
- la nivel central, unde instituțiile responsabile cu implementarea SNIR 2022-2027 sunt ministerele, agențiile și autoritățile membre ale Comitetului

Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei (CIIMES), cu asistență metodologică de specialitate din partea Agenției Naționale pentru Romi;

7.2 Mecanismul de implementare

7.2.1. Coordonarea implementării SNIR

Mecanismul de implementare, monitorizare și evaluare a SNIR 2022-2027 este coordonat de la nivel central de Comitetul Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei, numit prin Decizie a Prim-Ministrului Guvernului și co-prezidat de un reprezentant al aparatului de lucru al Prim-Ministrului și Președintele Agenției Naționale pentru Romi.

CIIMES este compus din reprezentanți, la nivel de secretar de stat ai ANR și ai tuturor ministerelor de linie și instituțiilor centrale cu responsabilități în ceea ce privește procesul de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome.

CIIMES se reunește semestrial și Președintele prezintă, în ședința de Guvern, un raport privind progresele înregistrate în implementarea SNIR 2022-2027. Între reuniuni, funcționarea CIIMES este asigurată de secretariatul tehnic, format din ANR și reprezentantul desemnat al aparatului de lucru al Prim-Ministrului.

CIIMES este alcătuit din reprezentanții următoarelor instituții centrale, în funcție de gradul de implicare în procesul de incluziune a romilor:

- Instituțiile administrației publice centrale cu atribuții în monitorizarea și evaluarea SNIR 2022-2027 sunt: Secretariatul General al Guvernului (SGG), Agenția Națională pentru Romi (ANR), Ministerul Finanțelor (MF), Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene prin Punctul Național de Contact pentru Romi (MIPE-PNCR).
- Instituțiile administrației publice centrale cu atribuții în implementarea și monitorizarea SNIR 2022-2027 sunt: Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA), Ministerul Afacerilor Interne (MAI), Ministerul Muncii și Solidarității Sociale (MMSS), Ministerul Antreprenoriatului și Turismului (MAT), Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), Ministerul Sănătății (MS), Ministerul Educației (MEdu), Ministerul Culturii (MC), Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse (MFTES), Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI), Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD).
- Alături de acestea, mai au atribuții în implementarea SNIR 2022-2027: Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă (ANOFM), Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopții (ANDPDCA), Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară (ANCPI), Autoritatea Națională pentru Calificări (ANC), Avocatul Poporului (AP), Ministerul Public (MP), Casa Națională de Pensii Publice (CNPP), Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP), Inspectoratul General al Poliției Române (IGPR), Inspectoratul General al Jandarmeriei Române (IGJR), Centrul Național de Cultură a Romilor „Romano-Kher” (CNCR-RK) și Agenția Națională pentru Romi (ANR).
- În funcție de atribuțiile specifice sau în funcție de context, Ministerul Afacerilor Externe (MAE) și Ministerul Justiției (MJ), vor fi informate, respectiv consultate, în ceea ce privește procesul de implementare, monitorizare și evaluare a Strategiei, precum și cu privire la procesul de raportare către Guvern și către partenerii externi asupra progreselor înregistrate în aplicarea

acesteia. În plus, MAE va participa în calitate de observator la reuniunile CIIMES.

Activitățile CIIMES se desfășoară prin intermediul Grupurilor de Lucru Tematice (GLT), formate din instituțiile centrale direct implicate în diversele aspecte ale procesului de incluziune a romilor, pentru a se putea asigura o abordare integrată a problematicii specifice populației rome.

În prima sa întrunire, CIIMES își va adopta Regulamentul de Organizare și Funcționare, precum și componența următoarelor GLT:

- Grupul de Lucru pentru Dreptul la Locuire
- Grupul de Lucru pentru Dreptul la Educație și Identitate Culturală
- Grupul de Lucru pentru Dreptul la Sănătate
- Grupul de Lucru pentru Drepturile Copilului
- Grupul de Lucru pentru Antreprenoriat și Locuri de Muncă
- Grupul de Lucru pentru Mobilitate Intracomunitară
- Grupul de Lucru pentru Combaterea Discriminării
- Grupul de Lucru pentru Promovarea Modificărilor Legislative

7.2.2. Implementarea Strategiei la nivel Local

La nivel local, implementarea SNIR 2022-2027 este asigurată de Primar, prin aparatul de specialitate, în calitate de autoritate executivă, și de Consiliul Local, în calitate de autoritate deliberativă la nivel local, ambele având ca atribuții asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor și punerea în aplicare a legislației în vigoare.

Prin aparatul de specialitate al Primăriei, serviciile specializate ale acesteia, cu contribuția Expertului local pentru romi, a mediatorilor școlari, mediatorilor sanitari și altor resurse umane rome, se vor implementa următoarele activități:

- Identificarea nevoilor membrilor comunităților vulnerabile cu romi,
- Realizarea și implementarea unui Plan de acțiune locală pentru incluziunea comunităților de romi, care să cuprindă măsuri integrate în vederea reducerii excluziunii sociale a acestei categorii de populație și a depășirii situației de vulnerabilitate.
- Alocarea de resurse financiare de la bugetul local și atragerea de resurse financiare extrabugetare în vederea implementării unor programe/proiecte în beneficiul comunităților vulnerabile cu romi, înființarea și gestionarea activității membrilor Grupului de inițiativă locală.
- Elaborarea de proiecte de dezvoltare locală a comunităților de romi în colaborare cu O.N.G.-uri și alți actori de la nivel local, județean, regional sau național.
- Transmiterea planului local de acțiune către Instituția Prefectului – BJR, în vederea introducerii acestuia în planul județean de măsuri.
- Monitorizarea implementării măsurilor din planul local de acțiune și formularea de propuneri în vederea îmbunătățirii acestora.
- Întocmirea rapoartelor periodice de monitorizare a progresului înregistrat în implementarea planului de acțiune locală și raportarea lor către BJR și ANR.

Pentru coordonarea la nivel local a acțiunilor pentru incluziunea romilor este recomandat ca la nivelul primăriilor din localități cu un număr semnificat de romi – autodeclarați sau recenzați oficial, sau pe baza evidențelor organizațiilor reprezentative ale romilor sau ale altor resurse umane pentru romi prezente în și recunoscute de comunitate - să fie angajat un Expert local pentru problemele romilor. Rolul și importanța expertului local pentru problemele romilor sunt

menționate în *Anexa A*. Expertul local pentru problemele romilor este angajat al primăriei, lucrând în cadrul unor echipe multidisciplinare, care asigură servicii de susținere specializate pentru comunitățile de romi. Se facilitează, astfel, accesul la serviciile publice oferite de Primărie ori de câte ori este solicitat, îndeosebi în facilitarea folosirii limbii minorității rome în raporturile cu autoritatea, potrivit prevederilor Constituției, a Codului Administrativ și ale tratatelor internaționale la care România este parte. De asemenea, pentru o bună implementare a activităților din plan local în cadrul APL în care se înregistrează un număr semnificativ de romi se impune angajarea de lucrători comunitari romi (mediatori sanitari, mediatori școlari, consilieri în aparatul de specialitate al primarului etc.).

În procesul de planificare, implementare, monitorizare și raportare a Planurilor locale de incluziune a comunităților de romi vulnerabile, Expertul local pentru romi, împreună cu echipa multidisciplinară din aparatul de specialitate al Primăriei va beneficia de asistență metodologică din partea BJR și al ANR.

Primăriile vor înainta *Planul de acțiune locală pentru incluziunea comunităților de romi* spre analiză și adoptare prin Hotărâre a Consiliilor Locale, inclusiv alocarea de resurse financiare de la bugetul local pentru implementarea măsurilor stipulate în acest plan.

Grupul de Lucru Local (GLL) și Grupul de Inițiativă locală (GIL)

Grupul de lucru local este format din expertul local pentru romi, reprezentanți ai instituțiilor publice locale, membri ai consiliului local (inclusiv consilieri aleși aparținând minorității rome), membri ai organizațiilor neguvernamentale și un delegat al comunității locale a cetățenilor români aparținând minorității rome din cadrul GIL.

GLL este structura de consultare locală pentru realizarea și implementarea Planului de acțiune locală pentru incluziunea comunităților de romi precum și pentru monitorizarea periodică a acestuia, și va fi înființat prin hotărâre a Consiliului Local.

Grupul de Inițiativă Locală este format din cetățeni de etnie romă aparținând grupurilor vulnerabile, la nivelul unui sat/cartier, comunitate de romi.

Principalele funcții ale GIL sunt de identificare a nevoilor comunității de romi specifice și de identificare a soluțiilor și facilitare a implementării acestora, precum și de consultare asupra măsurilor care sunt necesare pentru incluziunea unei comunități și reducerea stării de vulnerabilitate. La nivelul unui UAT pot fi formate unul sau mai multe GIL, în funcție de numărul comunităților de romi și de cât de compacte sunt acestea.

Experții locali pentru romi au un rol esențial în procesul de facilitare comunitară și organizează, la nivel local, Grupul de inițiativă locală (GIL) și Grupul de lucru local (GLL).

7.2.3 Implementarea Strategiei la nivel Județean

Autoritățile care implementează Strategia la nivel județean sunt:

- Instituția Prefectului, prin Birourile Județene pentru Romi (BJR - structură aflate subordinea prefectului și care beneficiază de asistență tehnică și metodologică a Agenției Naționale pentru Romi;
- Instituții deconcentrate și descentralizate de specialitate ale administrației publice.

La nivelul Instituției Prefectului sunt organizate Birourile Județene pentru Romi, structuri formate din minim 3 experți/funcționari din aparatul de execuție și/sau conducere, dintre care minim unul dintre experți aparține minorității rome, cunoaște particularitățile sociale și culturale ale comunităților cu romi de la nivel județean și

este cunoscător al limbii romani. În cazul în care nu există un astfel de post în organigramă, acesta se va crea special, după ce actul normativ va fi publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I. Apartenența etnică a expertului sau experților romi în cadrul Biroului Județean pentru Romi vine să consolideze dimensiunea participării reale a romilor în structurile administrației publice, o recomandare⁵³ a Consiliului Uniunii Europene asumate și de România (2021/C 93/01).

Principalele responsabilități ale Instituției Prefectului, prin BJR, sunt organizarea, planificarea, coordonarea și monitorizarea activităților desfășurate la nivel județean de către serviciile deconcentrate ale ministerelor de resort și partenerii sociali pentru îndeplinirea obiectivelor și sarcinilor din SNIR.

Instituțiile Prefectului, prin Birourile Județene pentru Romi, îndeplinesc următoarele atribuții cadru:

1. Elaborarea planului județean de măsuri privind incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome, prin armonizarea principalelor nevoi identificate prin procesul de facilitare comunitară sau identificate de către autoritățile administrației publice locale, cu măsurile prevăzute în Strategie;
2. Monitorizarea implementării măsurilor din aria de activitate a autorităților administrației publice locale și a serviciilor deconcentrate ale ministerelor de resort pentru îndeplinirea indicatorilor, a obiectivelor și măsurilor din Strategie;
3. Sprijinirea implementării măsurilor stabilite în planurile județene prin acordarea de consultanță reprezentanților serviciilor deconcentrate și prin facilitarea accesului acestora în cadrul comunităților de cetățeni români aparținând minorității rome;
4. Coordonarea tehnică a resursei umane care activează la nivel local/comunitar în procesul de identificare a nevoilor locale, realizarea planurilor locale de acțiune, monitorizarea și evaluarea măsurilor din planurile locale de acțiune;
5. Întocmirea rapoartelor periodice de progres referitoare la implementarea planului județean de măsuri privind incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome și, după adoptarea acestora în Grupul de Lucru Mixt, înaintarea către prefect și ANR;
6. Organizarea periodică a întâlnirilor Grupului de Lucru Mixt, înființat la nivel județean, BJR va solicita permanent date și va fi în strânsă legătură cu UAT-urile și organizațiile romilor, pentru a avea o bună cunoaștere a particularităților și problemelor comunităților cu romi de la nivel județean;

De asemenea, intervine atât în cadrul instituțional, cât și în comunitate, la nivelul asigurării relației cu diverse servicii specializate: educaționale, locative, de sănătate, de igienă, medicale, de asistență socială etc.

BJR va oferi asistență metodologică de specialitate experților locali pentru romi de la nivelul UAT în procesul de elaborare a instrumentelor de lucru (metodologii studii/cercetări, metodologii monitorizare și evaluare, metodologii de planificare strategică la nivel local ș.a.).

Instituții deconcentrate și descentralizate de specialitate

---

⁵³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319\(01\)&qid=1640184466697&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319(01)&qid=1640184466697&from=RO)

Fiecare din instituțiile descentralizate și deconcentrate de specialitate din domeniile de intervenție ale prezentei strategii la nivel județean va elabora un Plan județean sectorial de intervenție pentru implementarea SNIR pentru perioada 2022 – 2027. Planul va avea la bază măsurile propuse în SNIR, adaptate la specificul și nevoile comunităților de romi din fiecare județ. Pentru ca planurile județene sectoriale să poată fi implementate practic, acestea vor fi bugetate și cuprinse în bugetul anual de către fiecare instituție.

Grupul de Lucru Mixt (GLM) este înființat la nivel județean, cu parteneri ai Instituției Prefectului, Biroul Județean pentru Romi, serviciile publice deconcentrate ale ministerelor precum și cu autoritățile administrației publice județene/locale și ai organizațiilor neguvernamentale care se ocupă de problemele minorității romilor.

Întâlnirile Grupului de Lucru Mixt vor fi organizate de Instituția Prefectului, prin Biroul Județean pentru Romi.

În cadrul ședințelor de lucru fiecare din serviciile publice deconcentrate vor prezenta Planul județean sectorial de intervenție pentru implementarea SNIR pentru perioada 2022 – 2027. De asemenea, în cadrul ședințelor GLM vor fi prezentate Planurile de acțiune locală pentru incluziunea comunităților de romi realizate de către UAT-urile în care se află comunități de romi vulnerabile. Planurile județene sectoriale de intervenție, realizate de către instituțiile deconcentrate și descentralizate, împreună cu Planurile de acțiune locală vor fi fuzionate, pentru a fi realizat Planul județean de măsuri privind incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome.

7.2.4. Implementare la nivel Central

Sarcina implementării și monitorizării, inclusiv a bugetării, SNIR 2022-2027 revine în principal ministerelor de linie, direct sau prin intermediul serviciilor publice deconcentrate specifice, cu observația că este necesară implicarea matură și coordonată a ministerelor și structurilor guvernamentale, separat sau, pe cât posibil, integrat în cadrul GLT-urilor din care fac parte. În acest scop, ministerele și structurile guvernamentale responsabile își previzionează bugetul necesar implementării măsurilor asumate pentru fiecare etapă de implementare a SNIR 2022-2027 din bugetul de stat, completând necesarul financiar cu venituri proprii, în principal din fondurile europene disponibile.

La nivelul fiecărui minister cu sarcini în implementarea SNIR 2022-2027, se înființează, prin ordin de ministru, o **Comisie Ministerială pentru Romi (CMR)**, din care fac parte specialiști din cadrul direcțiilor sau serviciilor de specialitate ale ministerului, sub coordonarea secretarului de stat membru în CIIMES. CMR se întrunește ori de câte ori este nevoie, dar cel puțin o dată pe trimestru. La nivelul fiecărui minister se desemnează o structură cu rol administrativ în monitorizarea și evaluarea SNIR.

CMR are obligația de a argumenta și susține ordonarea priorităților de finanțare a proiectelor și programelor ce au legătură explicită ori implicită cu incluziunea romilor, precum și de a monitoriza modul de implementare a acestora și de asigurarea raportării periodice către secretarul de stat desemnat să participe în CIIMES.

Agencia Națională pentru Romi va oferi asistență de specialitate pe problematica specifică incluziunii romilor, în vederea monitorizării, evaluării și implementării măsurilor SNIR, în calitate de organ de specialitate al administrației publice centrale, aflată în subordinea Guvernului României.

Astfel, ANR are următoarele responsabilități privind colaborarea la **nivel central**:

- Oferă asistență tehnică de specialitate specifică domeniului de activitate experților delegați de ministerele de resort cu atribuții în domeniul incluziunii romilor;
- Elaborează instrumente de lucru (metodologii, studii/cercetări, metodologii de monitorizare și evaluare, metodologii de planificare strategică la nivel local/județean/național, ș.a) și le înaintează membrilor Comitetului Interministerial de Monitorizare și Evaluare a Strategiei, cât și în cadrul Comisiilor Ministeriale sau Grupurilor de Lucru Tematice. ANR va face parte din fiecare GLT din CIIMES.
- Realizează recomandări de politică publică pe domenii sectoriale bazate pe nevoile comunităților cu romi și le înaintează ministerelor de resort.
- Elaborează Rapoarte de monitorizare privind implementarea SNIR, pe baza raportărilor transmise de CMR, la nivel central și BJR la nivel local, pe care le transmite CIIMES spre avizare, apoi către Primul Ministru.

În relația cu Punctul de Contact pentru Romi din cadrul MIPE vor fi implementate următoarele acțiuni comune:

- Realizarea de analize instituționale anuale cu privire la capacitatea ANR și PNCR din cadrul MIPE în procesul de formulare de recomandări de îmbunătățire a cadrului de politici publice și a celui instituțional pentru incluziunea socială a romilor
- Implementarea unui program de formare/pregătire continuă a personalului ANR și PNCR din cadrul MIPE în domeniul ciclului politicilor publice.
- Organizarea de conferințe tematice la nivel central/regional/județean care să contribuie la realizarea de recomandări de politici publice sectoriale pentru incluziunea romilor;
- Elaborarea de rapoarte comune transmise către Guvernul României și Comisia Europeană în vederea comunicării progresului implementării Strategiei sau aplicării de măsuri corective.
- Coordonarea mandatelor în vederea participării în comun la conferințe naționale sau internaționale cu subiect conexe problematicei incluziunii romilor (Platforma Europeană pentru Incluziunea Romilor, sau în cadrul reuniunilor instituțiilor europene sau internaționale);

Din punct de vedere al raportării, coordonarea între ANR și PNCR-MIPE, în scopul complementarității activităților, se va concretiza astfel:

- În plan intern, Rapoartele de progres/monitorizare privind implementarea SNIR, vor fi elaborate de către ANR, pe baza informațiilor din CMR, GLT și BJR;
- În plan extern, Stadiul de îndeplinire a condiției favorizante nr. 14, va fi raportat la cerere, de către PNCR-MIPE, ori de câte ori va fi nevoie, în conformitate cu reglementările procedurale stabilite la nivelul MIPE, pe baza Rapoartelor de progres/monitorizare furnizate de către ANR.

În relația cu Birourile Județene pentru Romi din cadrul Instituțiilor Prefectului, ANR are următoarele responsabilități:

- Asigură asistență din punct de vedere metodologic activitatea experților din cadrul BJR în procesul de identificare a nevoilor membrilor comunităților locale cu romi, realizarea de planuri județene de masuri, implementarea planurilor județene de masuri, monitorizarea și evaluarea rezultatelor obținute.

- Oferă asistență tehnică de specialitate specifică domeniului de activitate experților delegați de instituțiile deconcentrate în cadrul GLM cu atribuții în domeniul incluziunii romilor.
- Analizează rapoartele de progres întocmite de către Birourile Județene pentru Romi și oferă asistență de specialitate.
- Oferă asistență de specialitate experților GLM în procesul de elaborare a instrumentelor de lucru (metodologii studii/cercetări, metodologii de monitorizare și evaluare, metodologii de planificare strategică la nivel local/județean, ș.a).
- Oferă asistență de specialitate experților BJR în procesul de monitorizare și evaluare a planurilor județene de masuri.

În relația cu Consiliile Județene, ANR va iniția propuneri de colaborare la nivelul Consiliilor Județene în vederea dezvoltării unor inițiative la nivel județean în beneficiul membrilor comunităților vulnerabile cu romi și va oferi asistență de specialitate Consiliilor Județene în procesul de realizare și implementare a unor programe/proiecte/acțiuni care vin în sprijinul membrilor comunităților vulnerabile cu romi.

În relația cu administrația publică locală (primării/consilii locale), ANR va iniția propuneri de colaborare la nivelul Consiliilor Locale în vederea dezvoltării unor inițiative la nivel local în beneficiul membrilor comunităților vulnerabile cu romi și va oferi asistență de specialitate primăriilor în procesul de realizare și implementare a unor programe/proiecte/acțiuni care vin în sprijinul membrilor comunităților vulnerabile cu romi.

La nivelul Agenției Naționale pentru Romi funcționează Consiliul Consultativ al ANR, ca organ de consultare, format din specialiști din sfera organizațiilor rome și pro-rome, tradiționale și netradiționale, cu experiență de intervenție în comunitățile cu populație romă.

7.3 Monitorizarea, evaluarea și raportarea stadiilor de implementare

SNIR 2022-2027 se concentrează pe intervențiile la nivel local, cele care țin seama de specificul condițiilor locale, dar evaluarea rezultatelor se efectuează la nivel național, cu evidențierea exemplurilor de bună practică.

7.3.1 Monitorizarea SNIR

Mecanismul de monitorizare a SNIR este fundamentat în mod prioritar pe obținerea de evidențe credibile, în baza unor metode robuste de colectare și prelucrare a datelor, care să fundamenteze evaluările periodice, respectiv rapoartele de progres, de îndeplinire a condiției favorizante nr. 14 pentru obiectivele specifice care au tangență cu operațiunile care vizează măsuri de incluziune a romilor.

Monitorizarea SNIR 2022-2027 se va realiza pe baza unui plan de monitorizare. Planul de monitorizare va fi elaborat de ANR, prin colaborare cu ministerele cu atribuții în implementarea SNIR și va fi supus aprobării de către CIIMES în cadrul primei reuniuni.

La nivel județean, monitorizarea implementării Strategiei se va realiza prin intermediul Grupului de Lucru Mixt, constituit prin ordin al prefectului. GLM se va întruni lunar și va furniza BJR din cadrul Instituției Prefectului informațiile referitoare la stadiul de implementare a SNIR 2022-2027, pe fiecare domeniu de intervenție.

Raportările la nivel județean se vor transmite către ANR, conform Planului de Monitorizare.

La nivel central, Comisiile Ministeriale pentru Romi centralizează periodic informațiile furnizate de serviciile publice deconcentrate pentru domeniul respectiv și au obligația de a transmite, anual, către ANR și GLT-urile din care face parte instituția, informații referitoare la dinamica (progres/regres) rezultată din monitorizarea implementării SNIR 2022-2027, pentru aria specifică de activitate.

Monitorizare și raportare

GLT-urile colectează informațiile furnizate de CMR-urile componente și le furnizează, la cerere sau periodic (cel puțin anual) secretariatului tehnic al CIIMES.

Fiecare GLT își desemnează un raportor care trebuie să fie în măsură să prezinte în timp real stadiul de implementare a SNIR 2022-2027 în domeniul respectiv. GLT au întâlniri ori de câte ori este nevoie, dar cel puțin trimestrial, pentru a analiza informațiile specifice fiecărui domeniu. În funcție de nevoi, GLT pot prezenta CIIMES propuneri de modificări legislative necesare accelerării implementării SNIR 2022-2027 în domeniul respectiv.

GLT-urile vor urmări implementarea din planul de măsuri ale SNIR 2022-2027, inclusiv din perspectiva finanțării acestora, și vor face propuneri ministerelor de linie și instituțiilor centrale pentru adaptarea resurselor financiare, atât în faza de întocmire a bugetului consolidat, cât și cu ocazia rectificărilor bugetare, în funcție de stadiul de realizare a respectivelor măsuri.

CIIMES aprobă rapoartele GLT pentru perioada anterioară și, după caz, solicită acestora formularea de măsuri suplimentare pentru recuperarea eventualelor întârzieri. În funcție de evoluția implementării SNIR 2022-2027 și de identificarea de noi priorități, secretariatul tehnic propune CIIMES constituirea de noi GLT.

ANR elaborează Rapoartele de progres anuale privind implementarea SNIR, pe baza raportărilor transmise de CMR, la nivel central și de BJR la nivel județean (UAT-uri, instituții descentralizate și CJ-uri), pe care le transmite CIIMES spre avizare, apoi către Primul Ministru. Rapoartele de progres vor include de asemenea informațiile privind activitatea GLT-urilor.

Stadiul de îndeplinire a condiției favorizante nr. 14, va fi raportat la cerere, de către PNCR-MIPE, ori de câte ori va fi nevoie, în conformitate cu reglementările procedurale stabilite la nivelul MIPE, pe baza Rapoartelor de progres/monitorizare furnizate de către ANR.

7.3.2 Evaluarea SNIR

Evaluarea SNIR 2022-2027 se va face pe baza indicatorilor asumați de instituțiile centrale și la nivel local cei raportați de UAT-uri către BJR și, ulterior, către ANR.

Evaluarea progreselor în procesul de incluziune se face de CIIMES, pe baza Rapoartelor de progres elaborate de ANR, luând în considerare Rapoartele de stadiu furnizate de GLT-uri, informațiile transmise de CMR și BJR.

În vederea unei perspective obiective cu privire la stadiul implementării SNIR se recomandă finanțarea evaluărilor externe intermediare și finale.

În planurile de evaluare aferente programelor operaționale pentru perioada programatică 2021-2027 MIPE va include ca temă orizontală, inclusiv întrebări de evaluare - după caz, contribuția fondurilor europene la atingerea obiectivelor din SNIR 2022-2027. De asemenea, MIPE (PNCR) va urmări să coopereze cu AM-urile relevante în vederea realizării unor evaluări ad-hoc focalizate pe subiecte specifice de incluziune a romilor. Aceste evaluări vor urmări evidențierea aspectelor referitoare

la eficacitatea, eficiența, relevanța, coerența și valoarea adăugată a finanțărilor UE în îndeplinirea prevederilor SNIR. Concluziile și recomandările desprinse din evaluări vor sta la baza mecanismului de revizuire a SNIR.

De asemenea, CIIMES poate solicita instituțiilor responsabile cu implementarea SNIR realizarea unor evaluări tematice referitoare la implementarea măsurilor de incluziune a romilor în cadrul programelor publice naționale.

Rapoartele de evaluare vor fi prezentate public în baza principiilor de transparență. SNIR 2022-2027, spre deosebire de strategiile precedente, va ține seamă de percepția publică, motiv pentru care se bazează pe deplină transparență și, mai ales, pe contactul permanent cu societatea civilă. De aceea, MIPE, împreună cu ANR, vor derula analize ale rezultatelor desprinse din rapoartele de evaluare.

CIIMES va analiza cel puțin o dată pe an stadiul îndeplinirii recomandărilor desprinse din rapoartele de evaluare.

7.3.3 Raportarea stadiilor de implementare a SNIR 2022-2027

Stadiul de implementare a SNIR 2022-2027 este raportat sistematic Comisiei Europene de către PNCR-MIPE, pe baza Rapoartelor de progres realizate de ANR luând în considerare Rapoartele de stadiu furnizate de GLT-uri, informațiile transmise de CMR și BJR.

Stadiul de îndeplinire a condiției favorizante nr. 14, va fi raportat la cerere, de către PNCR-MIPE, ori de câte ori va fi nevoie, în conformitate cu reglementările procedurale stabilite la nivelul MIPE.

7.4 Revizuirea SNIR 2022-2027

SNIR va fi supusă cel puțin unei revizui, la jumătatea perioadei de implementare. Însă, strategia și implicit planul de acțiune pot fi revizuite ori de câte ori va fi nevoie. În urma proceselor de monitorizare, a situațiilor de modificare a contextului politic sau în funcție de apariția unor informații noi relevante, referitoare la situația generală a populației rom (de pildă, în urma Recensământului INS privind populația și locuințele din 2022), precum și pe baza concluziilor și recomandărilor extrase din evaluările întreprinse, GLT-urile vor analiza maniera în care SNIR 2022-2027 necesită a fi revizuită.

În oricare dintre etapele de revizuire se va urmări consultarea factorilor interesați, precum și a reprezentanților societății civile în vederea identificării soluțiilor potrivite și acceptate de remediere a situațiilor disfuncționale sau de instituire a unor măsuri inovative relevante.

De asemenea, în procesele de revizuire SNIR se va ține cont și de recomandările Comisiei Europene, ale altor instituții sau agenții ale UE (cum ar fi Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European, Curtea de Conturi a Uniunii Europene, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE ș.a.), sau ale unor organizații internaționale relevante (cum ar fi Consiliul Europei sau OSCE).

8. Sursele de finanțare și implicații bugetare

Implementarea SNIR 2022-2027 se bazează în principal pe alocările bugetare aferente diverselor programe naționale sectoriale, precum și cele prevăzute în strategiile relevante perioadei 2022-2027. În acest context, fondurile europene sunt văzute ca resurse complementare/adiționale care să susțină efortul național, județean și local. În elaborarea ghidurilor solicitantului și în procesul de implementare a programelor operaționale, MIPE va avea posibilitatea de a evidenția intervențiile dedicate comunităților cu romi și persoanelor vulnerabile de etnie romă, în cadrul

intervențiilor mai largi, care se adresează persoanelor vulnerabile, conform cu prevederile regulamentelor ce guvernează fondurile europene și în acord cu specificul și scopul fiecărui apel de finanțare. Astfel, fondurile europene vor fi alocate măsurilor din strategie în limita sumelor alocate și cu respectarea prevederilor și regulilor de eligibilitate aplicabile ale acestora.

De aceea, pentru perioada de referință, accentul se va concentra pe consolidarea cadrului de asigurare a fluxului financiar sustenabil măsurilor de incluziune a romilor în vederea implementării planurilor locale de incluziune socială, precum și a măsurilor distincte de incluziune a romilor prevăzute în strategiile de dezvoltare locală. În acest sens, în măsura în care GLT, respectiv CIIMES, vor identifica posibile frâne legislative, acestea vor face recomandări de completare a atât a Legii nr. 500/2002 privind finanțele publice, cât și a Legii nr. 273/2006 privind finanțele publice locale.

Implicațiile bugetare pentru perioada 2022-2027 vor rămâne în principiu la un nivel asemănător perioadei precedente. Cu toate acestea, se va urmări obținerea unor rezultate sustenabile care să justifice respectivele alocări bugetare. De asemenea, mecanismul de monitorizare și evaluare va avea menirea de a reliefa valorile bugetare agregate destinate măsurilor de incluziune a romilor.

9. Implicații asupra cadrului juridic

Deciziile privind revizuirea SNIR 2022-2027 vor fi fundamentate de GLT pentru Promovarea Modificărilor Legislative și vor fi operaționalizate prin intermediul unor Hotărâri de Guvern, după ce au fost adoptate de CIIMES.

De asemenea, GLT pentru Promovarea Modificărilor Legislative din cadrul CIIMES va urmări continuu stadiul de implementare a măsurilor SNIR 2022-2027, identificând – în colaborare cu GLT-ul de specialitate – stadiile critice în care realizarea acestor măsuri este imperativ condiționată de modificări ale cadrului juridic.

În aceste cazuri, GLT pentru Promovarea Modificărilor Legislative va formula propunerile adecvate și le va înainta, după asumarea de către CIIMES, către SGG, sau, după caz, ministerelor responsabile, pentru inițierea procedurii de modificare legislativă în domeniul respectiv.

În scopul atingerii obiectivului orizontal de asigurare a unui flux financiar sustenabil necesar implementării măsurilor prevăzute în planurile de acțiune locală de incluziune socială a romilor din cadrul strategiilor de dezvoltare locală, este necesară revizuirea Legii Finanțelor Publice Locale, în sensul prevederii explicite pentru ordonatorii de credite ai UAT-urilor, a prioritizării finanțării măsurilor cuprinse în prezenta Strategie.

11. Planuri de acțiune – Anexele 1-6

12. Anexa A – Cadrul instituțional de implementare a SNIR